

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA TRGOVINSKIH ODNOSOV MED
MEDITERANSKIMI DRŽAVAMI IN EU**

Ljubljana, september 2010

NIVES KRŽIŠNIK

IZJAVA

Študentka Nives Kržišnik izjavljam, da sem avtorica te zaključne strokovne naloge, ki sem jo napisala pod mentorstvom dr. Sonje Šlander Wostner, in da dovolim njeno objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 21.9. 2010

Nives Kržišnik

KAZALO

UVOD	1
1 UVOD V GEOPOLITIČNE KARAKTERISTIKE	2
2 OPREDELITEV EVRO-MEDITERANSKEGA PARTNERSTVA MED MEDITERANSKIMI DRŽAVAMI IN EVROPSKO UNIJO.....	2
2.1 BARCELONSKI PROCES KOT KLJUČNI ZAČETEK SODELOVANJA	2
2.1.1 Unija za Sredozemlje.....	4
2.1.2 Cilji partnerstva.....	4
2.1.2.1 Politično in varnostno sodelovanje.....	5
2.1.2.2 Ekonomsko in finančno sodelovanje.....	5
2.1.2.3 Socialno in kulturno sodelovanje.....	5
2.2 RAVNI PARTNERSTVA.....	6
2.2.1 Multilateralna ali regionalna raven.....	6
2.2.2 Bilateralna raven.....	6
3 VZPOSTAVITEV SREDOZEMSKEGA OBMOČJA PROSTE TRGOVINE.....	8
3.1 KUMULACIJA V EVRO-MEDITERANSKI CONI PROSTE TRGOVINE	8
3.2 OBMOČJE PROSTE TRGOVINE Z LETOM 2010.....	9
4 ANALIZA TRGOVINSKIH TOKOV MED MEDITERANSKIMI DRŽAVAMI IN EVROPSKO UNIJO	10
4.1 TRGOVINSKI SPORAZUMI MED MEDITERANSKIMI DRŽAVAMI IN EU.....	10
4.2 ANALIZA BLAGOVNE MENJAVE EU Z MEDITERANSKIMI DRŽAVAMI.....	11
4.3 TRGOVINSKA ANALIZA PO POSAMEZNIH MEDITERANSKIH DRŽAVAH	13
4.3 GIBANJE DELEŽEV MENJAVE MEDITERANSKIH DRŽAV Z EU.....	25
SKLEP.....	26
LITERATURA IN VIRI	28
PRILOGA.....	1

KAZALO SLIK

Slika 1: Skupna blagovna menjava EU z mediteranskimi državami v milijonih evrov.....	11
Slika 2: Skupna blagovna menjava EU z Alžirijo: izvoz in uvoz EU v Alžirijo v milijonih evrov.....	14
Slika 3: Uvoz EU iz Alžirije po skupinah Standardne mednarodne trgovinske klasifikacije v letu 2009 v odstotkih.....	14
Slika 4: Skupna blagovna menjava EU z Egiptom: izvoz in uvoz EU v Egipt v milijonih evrov.....	15
Slika 5: Skupna blagovna menjava EU z Izraelom: izvoz in uvoz EU v Izrael v milijonih evrov.....	16
Slika 6: Skupna blagovna menjava EU z Jordanijo: izvoz in uvoz EU v Jordanijo v milijonih evrov.....	17
Slika 7: Skupna blagovna menjava EU z Libanom: izvoz in uvoz EU v Liban v milijonih evrov.....	18
Slika 8: Skupna blagovna menjava EU z Marokom: izvoz in uvoz EU v Maroko v milijonih evrov.....	19
Slika 9: Skupna blagovna menjava EU s palestinsko upravo: izvoz in uvoz EU v palestinsko upravo v milijonih evrov.....	21
Slika 10: Skupna blagovna menjava EU z Sirijo: izvoz in uvoz EU v Sirijo v milijonih evrov.....	22
Slika 11: Skupna blagovna menjava EU s Tunizijo: izvoz in uvoz EU v Tunizijo v milijonih evrov.....	23
Slika 12: Skupna blagovna menjava EU s Turčijo: izvoz in uvoz EU v Turčijo v milijonih evrov.....	24
Slika 13: Odstotni prikaz gibanja deležev uvoza mediteranskih držav iz EU v njihovem celotnem uvozu.....	25
Slika 14: Odstotni prikaz gibanja deležev izvoza mediteranskih držav v EU v njihovem celotnem izvozu.....	26

KAZALO TABEL

Tabela 1: Pridružitveni sporazumi med EU in mediteranskimi državami	6
Tabela 2: : Odstotni prikaz deleža izvoza in uvoza EU v mediteranske države po posameznih proizvodnih skupinah	12

UVOD

Evropska unija je od svojega nastanka veliko pozornosti namenjala vzpostavitvi in vzdrževanju tesnega in posebnega odnosa s svojimi sredozemskimi sosedi. Zaradi geografske bližine, predvsem pa zgodovinskih in kulturnih povezav predstavljajo države ob Sredozemskem morju za Unijo pomembnega gospodarskega partnerja. V interesu EU je uspešna, demokratična, stabilna in varna sredozemska regija, ki ima tesne gospodarske in politične odnose z Evropo. Odnosi so se še bolj poglobili po letu 1960 ter nato z novo fazo sodelovanja v Barceloni novembra 1995 s pričetkom evro-mediteranskega partnerstva. V okviru povezovanja z mediteranskimi državami se Evropska unija tako odloča za politiko regionalnega združevanja, s tem pa oblikuje skupno območje miru, blaginje in napredka.

Namen diplomskega dela je preučiti in analizirati odnose med Evropsko unijo in mediteranskimi državami – tistimi, ki nastopajo v Barcelonskem procesu oziroma v evro-mediteranskem partnerstvu, ter preučiti, kako se v mediteranskih državah zavedajo pomena menjave z EU.

Pred začetkom analize postavljam hipotezo, da so trgovinski sporazumi in celoten Barcelonski proces pospešili blagovno menjavo med EU in državami Mediterana.

Diplomsko delo bo razdeljeno na štiri poglavja. V prvem bodo predstavljene geografsko politične karakteristike mediteranske regije ter navedeni začetki povezovanja že v kolonialni dobi. Izpostavljene bodo tudi pereče težave v mediteranski regiji – konflikti in vojne, ki predstavljajo največjo grožnjo na poti k integraciji.

Drugo poglavje bo namenjeno opredelitvi evro-mediteranskega partnerstva kot ključnemu začetniku sodelovanja. Predstavljeni bodo cilji in ravni partnerstva ter zadnje nadgradnje partnerstva, kot je Unija za Sredozemlje, ustanovljena leta 2008 v Franciji.

V tretjem poglavju bo predstavljena vzpostavitev sredozemskega območja proste trgovine. Vezano na to, da so se strani zavezale k vzpostavitvi tovrstnega območja do leta 2010, bodo analizirani vzroki, zakaj temu ni tako, in razlogi za počasen napredek.

Zadnje poglavje bo namenjeno statistični analizi trgovinskih tokov med mediteranskimi državami in EU. Analizirana bo povezava EU-mediteranske države, torej koliko EU izvozi in uvozi v mediteransko regijo, nato še obratna povezava – mediteranske države-EU. Zatem bosta predstavljeni analiza trgovinskih tokov posamezne mediteranske države ter preučitev gibanja deležev menjave mediteranskih držav z EU.

Diplomsko delo bo zaključeno s sklepom, kjer bodo strnjene zbrane ugotovitve.

1 UVOD V GEOPOLITIČNE KARAKTERISTIKE

Sredozemska regija se deli na dve podregionalni skupini: severni in vzhodno-južni del. Severni del Sredozemlja vključuje Malto, Ciper in Turčijo, vzhodno-južni del pa države Magreba (Maroko, Alžirija, Tunizija in Libija) in države Mašreka (Egipt, Jordanija, Libanon, Sirija, Palestinska uprava) ter Izrael. Tesen odnos med Evropo in Sredozemljem sega v čase Rimskega cesarstva, ko je *Mare Nostrum*¹ predstavljal enega izmed najbolj funkcionalnih in upravnih enot. Od takrat naprej sta bili regiji politično, gospodarsko in kulturno povezani, veze pa so se poglobile v kolonialni dobi v 19. in v začetku 20. stoletja. Evropske države so bile v tistem času namreč zainteresirane v za sredozemske države, predvsem zaradi njihovega položaja v stičišču treh celin, kjer se je veliko trgovalo. Sredozemske države so bile na trgu Evropske unije (v nadaljevanju EU) tudi pomembni dobavitelji naravnih virov, predvsem plina in nafte. Danes je v interesu Evrope stabilna in varna sredozemska regija, čeprav so se razmere večkrat izkazale za nestabilne ali celo nihajoče. Konflikti v Sredozemlju imajo neposreden vpliv tudi na politično in socialno stabilnost v EU. Nestabilnost v sredozemski regiji je že pripeljala do masovnih migracij, terorizma, trgovine z mamili in organiziranega kriminala, kar ni škodljivo le za mediteransko območje, temveč tudi za celotno EU. Slednja se prav tako boji vpliva nacionalnih in medregionalnih konfliktov v mediteranski regiji. Od leta 1945 so bile namreč skoraj vse mediteranske države vpletene v eno obliko vojaškega ali političnega spora z eno ali več svojimi sredozemskimi sosedami, zato je preučitev njihovega sodelovanja na različnih področjih še toliko bolj zanimiva (Blockmans & Łazowski, 2006, str. 391–394).

2 OPREDELITEV EVRO-MEDITERANSKEGA PARTNERSTVA MED MEDITERANSKIMI DRŽAVAMI IN EVROPSKO UNIJO

2.1 BARCELONSKI PROCES KOT KLJUČNI ZAČETEK SODELOVANJA

V začetku 60. let prejšnjega stoletja so Evropska skupnost (takrat Evropska gospodarska skupnost) in številne mediteranske države pričele sodelovati z namenom vzpostavitve trgovinskih odnosov. Med letoma 1961 in 1972 je bilo podpisanih 10 bilateralnih sredozemskih sporazumov, ki so predstavljali neodložne korake na poti k prosti trgovini v regiji – sporazumi so bili namreč tako vsebinsko kot postopkovno neustrežni. Skupnost je na ta račun prejela številne kritike, med drugim, da je bila njena vloga pri sklepanju sporazumov naključna, odsotna in vodena s pragmatizmom (Pierros & Meunier & Abrams, 1999, str. 49).

¹ Izraz *Mare Nostrum* (latinsko: naše morje) je bil prvotno uporabljen s strani Rimljanov pri sklicevanju na Tirensko morje po osvojitvi Sicilije, Sardinije in Korzike med punskima vojnama s Kartagino. 30 let pred našim štetjem se je rimljanska oblast razširila od Iberskega polotoka do Egipta, zato se je izraz začel uporabljati za celotno Sredozemsko morje.

Skupnost je kasneje s sprejetjem Globalne sredozemske politike (1972–1989) in Prenovljene sredozemske politike (1989–1994) poskušala vnovično pričeti večstranski okvir sodelovanja (Bindi, 2010, str. 184).

Globalna sredozemska politika, oblikovana leta 1972, je temeljila na bilateralnih sporazumih, sklenjenih na štirih glavnih ciljih: prosta trgovina z industrijskim blagom med Skupnostjo in posamezno mediteransko državo, omejene ugodnosti za kmetijske proizvode, tehnično in industrijsko sodelovanje ter finančna pomoč državam v razvoju (Pierros et al., 1999, str. 83–86).

Prenovljena sredozemska politika iz leta 1991 je znana po številnih novostih: ustanovljen je bil nov finančni instrument, vzpostavljena so bila nova področja sodelovanja, novi programi pomoči (MedCampus, MedInvest, MedUrbs) itd. Kljub novosti pa ni bila uspešna, še posebej ne na področju integriranja mediteranskih držav z notranjim trgom (Bindi, 2010, str. 184). EU se je nato odločila za nov korak v sklopu sodelovanja z mediteranskimi državami – Evro-mediteransko partnerstvo (imenovano tudi Barcelonski proces), ki bo temeljilo na celovitem sodelovanju in solidarnosti. Ideja se je uresničila na konferenci zunanjih ministrov EU in Sredozemlja v Barceloni 27. in 28. novembra 1995. Sestali se so se Svet EU, Evropska komisija, 15 držav članic EU: Belgija, Francija, Nemčija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Danska, Irska, Velika Britanija, Grčija, Španija, Portugalska, Avstrija, Finska in Švedska ter 12 sredozemskih držav nečlanic: Alžirija, Ciper, Egipt, Izrael, Jordanija, Libanon, Malta, Maroko, Palestinska uprava, Sirija, Tunizija in Turčija (EU Portal, 2005).

Vseh 27 delegacij je soglasno sprejelo Barcelonsko deklaracijo in delovni program ter se s tem zavzelo za vzpostavitev partnerstva, ki bo vodil k miru, stabilnosti in blaginji v regiji.

Barcelonska deklaracija je izvršilni sporazum, ki vključuje sklop splošnih načel in skupnih ciljev na več kot 40 področjih. Barcelonski proces pa temelji na treh glavnih vodilnih načelih: enakost v partnerstvu (enakost med partnerji), dopolnjevanje/nadgradnja bilateralnih odnosov ter pregleden, decentraliziran in postopen pristop (Philippart, 2003, str. 1). Namen delovnega programa je izvajanje ciljev Barcelonske deklaracije ter spoštovanje njenih načel s pomočjo regionalnih in multilateralnih dejavnosti (Barcelona declaration, 1995, str. 9). Gre za inovativno zaveznitvo, ki temelji na načelih skupnega lastništva, dialoga, sodelovanja in duha, ob upoštevanju značilnosti in vrednot posamezne države. Te cilje je možno doseči le s krepitvijo demokracije, spoštovanjem človekovih pravic, trajnostnim in uravnoteženim gospodarskim in socialnim razvojem, ukrepi za boj proti revščini ter spodbujanjem za boljše razumevanje med kulturami. Treba je izpostaviti, da evro-mediteransko partnerstvo ne nadomešča drugih dejavnosti in pobud v okviru vzpostavljanja miru, stabilnosti in razvoja v regiji, temveč le prispeva k njeni uspešnosti. Trije vidiki oziroma cilji partnerstva² so naslednji: politično in varnostno, gospodarsko in finančno ter socialno in kulturno partnerstvo (Barcelona declaration, 1995, str. 2).

² Podrobna razlaga posameznega cilja partnerstva bo predstavljena v poglavju 2.1.2.

Barcelonski proces predstavlja politiko EU do sredozemskih držav. Njegov namen je okrepiti vezi med Unijo in partnerskimi državami, obenem pa spodbuditi tesnejše vezi med samimi sredozemskimi državami ter doseči dolgoročno stabilnost na območju Sredozemlja. Danes v Barcelonskem procesu sodeluje vseh 27 držav članic EU ter 12 mediteranskih držav: Turčija, Alžirija, Maroko, Tunizija, Egipt, Sirija, Izrael, Jordanija, Libanon in Palestinska oblast, od začetka novembra 2007 tudi Albanija in Mavretanija.

Deklaracija z namenom spremljanja napredka pri doseganju ciljev partnerstva predpisuje redna srečanja ministrov za zunanje zadeve mediteranskih partnerjev in EU. Srečanja pripravlja Evro-mediteranski odbor, ki se redno srečuje na ravni visokih uradnikov in je hkrati odgovoren za izbiro in oceno nadaljevanja Barcelonskega procesa ter posodobitve delovnega programa (EU Portal, 2005).

2.1.1 Unija za Sredozemlje

Julija 2008 je bila na srečanju evro-sredozemskih ministrov za zunanje zadeve v Parizu ustanovljena Unija za Sredozemlje. Gre za okrepljeno partnerstvo držav, ki sodelujejo v Barcelonskem procesu, s pridružitvijo Hrvaške, Črne gore, BiH in Monaka. Unija vključuje vseh 27 držav članic EU in 16 partnerjev iz južnega Sredozemlja in Bližnjega vzhoda ter kot taka predstavlja nadgradnjo Barcelonskega procesa. Njen cilj je prinesiti novo vitalnost v partnerstvo in dvigniti politično raven strateških odnosov med EU in njenimi južnimi sosedomi (European Commission, 2010a).

»Doslej je bil ta proces bolj političen forum, na katerem se je pogosto govorilo o bližnjevzhodni problematiki, sedaj pa se na pobudo Francije dodajajo novi poudarki v smislu investiranja, zbiranja sredstev za hitrejši gospodarski in socialni razvoj, predvsem v severni Afriki in bližnjih deželah,« je razložil Dimitrij Rupel (STA, 2008).

Pariški vrh se med drugim uvršča med zgodovinskim dogodke, saj so za skupno mizo sedeli predstavniki držav, ki niso v prijateljskih odnosih: Izrael, Sirija in Palestinska uprava (Delo, 2008).

Unija za Sredozemlje si je zadala šest glavnih projektov, ki jim bo namenjala največ pozornosti: neosnaževanje Sredozemskega morja, vzpostavitev pomorskih poti in cest, civilna zaščita za boj proti naravnim in civilizacijskim nesrečam, sredozemski solarni načrt, otvoritev evro-sredozemske univerze v Sloveniji, razvoj podjetništva s poudarkom na mikro, malih in srednje velikih podjetjih (European Commission, 2010a).

2.1.2 Cilji partnerstva

2.1.2.1 Politično in varnostno sodelovanje

Barcelonska deklaracija (1995, str. 3) navaja, da je najpomembnejši cilj na področju političnega in varnostnega sodelovanja vzpostavitev skupnega območja miru in stabilnosti.

Deklaracija prav tako določa, da je pomembno izmenjavanje informacij o zadevah v zvezi s človekovimi pravicami, temeljnimi svoboščinami (vključno s svobodo izražanja, združevanja, misli, vesti in veroizpovedi), rasizmom in ksenofobijo (Barcelona declaration, 1995, str. 3).

Strani so se obvezale, da bodo razvijale pravno državo in demokracijo v svojih političnih sistemih ter priznavale pravice vsake partnerice, da svobodno izbere in razvija lasten političen, socialno-kulturnen, gospodarski in pravosodni sistem. Prav tako se strani s podpisom zavzemajo za spoštovanje svoje suverene enakosti, enakopravnosti narodov ter pravice do samoodločbe ter za spoštovanje ozemeljske celovitosti, s poudarkom načela nevmešavanja v notranje zadeve druge partnerice in z mirnim reševanjem sporov (EU Portal, 2005).

2.1.2.2 Ekonomsko in finančno sodelovanje

Eden izmed najpomembnejših namenov Barcelonskega procesa je ustvariti prostor skupne blaginje s trajnostnim in uravnoteženim gospodarskim in socialnim razvojem. V okviru tega si deklaracija prizadeva za pospeševanje socialno-ekonomskega razvoja, izboljšanje življenjskih razmer, povečanje zaposlenosti, zmanjšanje razvojnega zaostanka v evrosredozemski regiji ter regionalno povezovanje in sodelovanje (Dubois, 1999, str. 17–20). Za dosego vsega tega je treba vzpostaviti območje proste trgovine prek evro-mediteranskih sporazumov in sporazumov o prosti trgovini med partnerji EU. Partnerice so kot ciljni datum za postopno vzpostavitev tega območja določile leto 2010 (Barcelona declaration, 1995, str. 5).

Partnerice se zavedajo, da zahtevata oblikovanje območja proste trgovine in uspeh samega partnerstva precejšnje finančne izdatke. V tem okviru oblikujejo večletne finančne programe, kjer je treba upoštevati lastnosti vsakega od partnerjev (Barcelona declaration, 1995, str. 7).

2.1.2.3 Socialno in kulturno sodelovanje

Tretji cilj partnerstva je bil vzpostavljen z namenom povezovanja narodov, spodbujanja boljšega razumevanja med njimi in ter izboljšanja njihovega dožemanja drug drugega. To sodelovanje temelji na obstoju, priznavanju in medsebojnem spoštovanju raznolikih tradicij, civilizacij in kultur po vsem Sredozemlju. V skladu s tem Barcelonska deklaracija poudarja pomen medkulturnega dialoga in dialoga med religijami, pomen vloge medijev pri vzajemnem priznavanju in razumevanju kultur, razvoj človeških virov na področju kulture-kulturne izmenjave, učenje jezikov, izvajanje izobraževalnih in kulturnih programov ob spoštovanju kulturnih identitet, pomen zdravja, socialnega razvoja in spoštovanja temeljnih socialnih pravic, sodelovanje na področju nezakonitega priseljevanja, boja proti terorizmu, prekupevanju z drogami, mednarodnemu kriminalu in korupciji (EU Portal, 2005).

2.2 RAVNI PARTNERSTVA

2.2.1 Multilateralna ali regionalna raven

Sodelovanje EU z vsemi mediteranskimi državami predstavlja enega izmed najbolj inovativnih vidikov partnerstva, ki zajema delovanje na političnem, gospodarskem in kulturnem področju. Regionalno sodelovanje ima velik strateški vpliv, saj se nanaša na težave, ki so skupne mnogim mediteranskim partnericam kot tudi EU. Regionalni dialog podpira in dopolnjuje bilateralne ukrepe (European Commission, 2010e).

V zadnjih letih delovanja so EU in njene mediteranske partnerice vzpostavile zrel medsebojni odnos ter kulturo dialoga, kar se kaže v tem, da nobena tematika ni izključena pri obravnavi. Razprave in praktična sodelovanja namreč zavzemajo prostor na skoraj vseh področjih človekovega delovanja: od kulture do boja proti terorizmu, od filma do finančnih pomoči, od arheologije do napredovanja žensk. Poleg tega ostaja partnerstvo ostaja edini forum (poleg OZN), kjer Izraelci in Palestinci (sprte strani Bližnjega vzhoda) sedijo za isto mizo (European Union Factsheet, b.l., str. 2).

2.2.2 Bilateralna raven

Bilateralni odnosi predstavljajo najpomembnejši okvir sodelovanja med EU in posamezno mediteransko partnerico. Odnosi temeljijo na podlagi pridružitvenih sporazumov, podpisanih s strani EU in posamezne sredozemske partnerice, ki se pred tem sprejmejo na podlagi pogajanj med obravnavanimi stranema. Ratificirajo jih vse države članice EU ter posamezna država partnerica, s čimer mora soglašati tudi Evropski parlament. Največji poudarek sporazumov je na vzpostavitvi območja proste trgovine, dotikajo pa se tudi številnih drugih področij (Pace, 2007, str. 16). S spodnje tabele je razvidno, kdaj so bili podpisani posamezni pridružitveni sporazumi z mediteranskimi državami in od kdaj so v veljavi.

Tabela 1: Pridružitveni sporazumi med EU in mediteranskimi državami

Država	Status	Datum podpisa sporazuma	Datum veljavnosti sporazuma
Alžirija	Podpisan	22. april 2002	1. september 2005
Egipt	Podpisan	25. junij 2001	1. junij 2004
Izrael	Podpisan	20. november 1995	1. junij 2000
Jordanija	Podpisan	24. november 1997	1. maj 2002

se nadaljuje

nadaljevanje

Libanon	Podpisan	17. junij 2002	1. april 2006
Maroko	Podpisan	26. februar 1996	1. marec 2000
Palestinska oblast	Podpisan začasni pridružitveni sporazum	24. februar 1997	1. julij 1997
Sirija	Ni podpisan, pogajanja zaključena 19. oktobra 2004		
Tunizija	Podpisan	17. julij 1995	1. marec 1998
Libija ³	Status opazovalke od leta 1994		
Turčija	Podpisan sporazum o ustanovitvi končne faze carinske unije	6. marec 1995	31. december 1995

Vir: M. Cvikl, Prosta trgovina v Mediteranu - prednosti, pomanjkljivosti in prihodnji razvoj, 2008, str. 18; M. Pace, Training Guide on Human Rights Instruments in Euro-Mediterranean Relations, 2007, str. 16.

Za nadzor in implementacijo pridružitvenih sporazumov skrbijo pridružitveni sveti, pridružitveni odbori in delovne skupine (Andersson, 2005, str. 13). Pridružitveni svet deluje na ministrski ravni, njegova naloga pa je preučitev vseh pomembnejših vprašanj v okviru pridružitvenih sporazumov in vseh drugih bilateralnih in institucionalnih vprašanj skupnega interesa. Svetu izmenoma predsedujeta član Sveta EU in član mediteranske partnerske države. Pridružitveni svet ima ključno vlogo v okviru političnega dialoga, implementacije sporazuma, oblikovanja delovnih skupin ali organov (za izvajanje sporazumov) ter v okviru mehanizma za reševanje sporov. Naloga pridružitvenih odborov je tehnična izvedba sporazumov (Lannon & Van Elsuwege, b.l., str. 53–55). Odbor lahko ustanovi tudi pododbore za različna področja (človekove pravice, politični dialog in sodelovanje, gospodarske in finančne zadeve, kmetijstvo in ribištvo, notranji trg, transport, energija in okolje, raziskave, inovacije, kultura, izobraževanje itd.) (Pace, 2007, str. 18).

³ Leta 1995, v času Barcelonske konference in evro-mediteranskega partnerstva, Libija ni bila povabljena k sodelovanju. V letu 1999 so ji na tretji Euro-Med konferenci ministri za zunanje zadeve podelili status opazovalke, polnopravna članica pa naj bi postala ob preklicu sankcij Varnostnega sveta ZN. Takrat bi lahko sprejela celotni pravni red iz Barcelone. Leta 2003 je Varnostni svet ZN sicer odpravil sankcije, vendar pa od takrat Libija ni naredila novega koraka k polnemu članstvu v partnerstvu. Sprejem pogojev iz Barcelone in s tem evropskega pravnega reda je namreč v nasprotju z notranjo politično strukturo Libije (Szabó, 2006, str. 22–23).

3 VZPOSTAVITEV SREDOZEMSKEGA OBMOČJA PROSTE TRGOVINE

3.1 KUMULACIJA V EVRO-MEDITERANSKI CONI PROSTE TRGOVINE

Za učinkovito in pravilno delovanje sporazumov o prosti trgovini med trgovinskimi partnerji so postavljena pravila, ki določajo poreklo blaga. Za države, vključene v sporazume o prosti trgovini, morajo biti le-ta enaka. Če so različna, to predstavlja oviro pri trgovanju. Poznamo nepreferencialno (ne nudi carinskih ugodnosti) in preferencialno poreklo (nudi carinske ugodnosti) (Izvozno okno, 2009).

Proizvodi nosijo status porekla blaga, če so bodisi »v celoti pridobljeni« (»wholly obtained«⁴) ali zadosti obdelani oziroma predelani. To velja za vse dogovore o preferencialnem poreklu (European Commission, 2010c).

Standardni protokol o poreklu, s katerim operira EU, določa uporabo enakih pravil, in zatorej predstavlja osnovo najpomembnejših prostotrgovinskih sporazumov s tretjimi državami. Z drugimi besedami to pomeni, da trgovanje temelji na isti osnovi. Ta sistem se imenuje panevropska kumulacija porekla blaga, kamor so vključeni sporazumi, ki jih je EU sklenila z državami (Izvozno okno, 2009).

Panevropski sistem kumulacije je bil vzpostavljen leta 1997 med Skupnostjo, državami članicami EU, Islandijo, Norveško in Švico (vključno z Lihtenštajnom), leta 1999 pa se je priključila še Turčija. Sistem cilja k razvoju enotnega območja proste trgovine po vsej Evropi (T.C Başbakanlık dış ticaret müsteşarlığı, b.l., str. 1).

Glede na to, da si je Barcelonski proces kot glavni cilj do leta 2010 zastavil ustvariti območje miru, stabilnosti in skupne blaginje prek postopnega uvajanja proste trgovine med EU in sredozemskimi partnericami ter med partnericami samimi, so se julija 2003 na srečanju ministrov za trgovino Euro-Med ministri zaradi omogočanja te širitve dogovorili za nov panevro-mediteranski model (European Commission, 2010d; Carinska uprava Republike Slovenije, 2010a). Sistem panevro-mediteranske kumulacije porekla blaga tako predstavlja razširitev prejšnjega panevropskega sistema kumulacije in deluje med državami članicami EU, Islandijo, Norveško, Švico (vključno z Lihtenštajnom), Turčijo, Ferskimi otoki ter podpisnicami Barcelonske deklaracije (Mueller, 2006, str. 1). V sistem se vključujejo tudi industrijski izdelki, ki izvirajo iz Andore in Republike San Marino. Osnovo za delovanje sistema predstavljajo evro-mediteranski pridružitveni sporazumi ter prostotrgovinski

⁴ Dobrine izvirajo iz določene države ali predela takrat, ko so v celoti tudi iz tam pridobljene. Primeri »v celoti pridobljenih« izdelkov so mineralni izdelki, pridobljeni na ozemlju zadevne države, tam pridelani rastlinski proizvodi, žive živali, rojene in vzrejene itd. Poleg tega se izdelki, ki so narejeni iz pridobljenih materialov, na primer lesena miza, ki je narejena iz samega lesa, ali meso, ki ga dajo samo živali iz njihovih rej, smatrajo kot pridobljeni v celoti (Komisija Evropskih skupnosti, 1998, str. 8).

sporazumi med samimi mediteranskimi državami – sestavni del teh sporazumov so panevro-mediteranski protokoli o poreklu (Carinska uprava Republike Slovenije, 2010a).

3.2 OBMOČJE PROSTE TRGOVINE Z LETOM 2010

Najpomembnejši cilj Barcelonske deklaracije je vzpostavitev sredozemskega območja proste trgovine do leta 2010 z liberalizirano trgovino tako med EU in sredozemsko regijo kot tudi med južnimi sredozemskimi državami (European Commission, 2008).

9. decembra 2009 je na evro-mediteranski konferenci 43 ministrov za trgovino razpravljalo o stanju vzpostavitve območja proste trgovine do leta 2010. Potrdili so, da vzpostavitev ostaja glavni cilj, vendar da je bilo na tem področju do sedaj premalo doseženega: liberalizacija trgovine v storitvah ni dosegla niti enega podpisa z državo partnerico, v okviru krepitve institucionalnega in pravnega okvirja so potekala pogajanja o vzpostavitvi mehanizma za reševanje sporov, kjer je bil sporazum podpisan samo s Tunizijo, na področju poglobitve liberalizacije kmetijstva pa samo z Egiptom in Izraelom itd. (Euromed&media, 2010).

Ministri so na konferenci poudarili, da je treba pospešiti regionalna pogajanja o liberalizaciji trgovine s storitvami in pravicami do ustanavljanja ob upoštevanju ravni razvoja vsake partnerske države. K čim prejšnjemu pričetku dvostranskih pogajanj pa so povabili tudi druge zainteresirane sredozemske partnerice. V okviru krepitve institucionalnega in pravnega okvira za trgovino so se strinjali, da je v letu 2010 treba pospešiti razprave in pogajanja o vzpostavitvi mehanizma za reševanje sporov. Poudarili so tudi pomen začetka pogajanj o nadaljnji liberalizaciji kmetijskih, predelanih kmetijskih in ribiških proizvodov s preostalimi sredozemskimi partnerji, vključno s carinskimi in necarinskimi omejitvami. Med drugim so podprli trgovinski načrt Euromed po letu 2010 (*The Euromed Trade Roadmap*), ki opredeljuje konkretne ukrepe za povečanje gospodarskega povezovanja in spodbujanja evro-sredozemske trgovine in naložb ter postopno spreminjanje obstoječih evro-sredozemskih pridružitvenih sporazumov v globoke in celovite sporazume o prosti trgovini. (Europa, 2009).

Kot navaja European Services forum (b.l.), pogajanja napredujejo zelo počasi, predvsem zaradi težav sredozemskih držav pri učinkovitem medsebojnem sodelovanju. Tudi Daniel Müller-Jentsch (2005, str. 22) pravi, da je napredek pri vzpostavljanju regionalnega območja počasnejši od pričakovanega ter da bo po vsej verjetnosti luč ugledal leta 2015 ne 2010, kot je bilo sprva načrtovano. Z vzpostavitvijo mediteranskega območja proste trgovine bo le-to skupaj z evropskim območjem proste trgovine postalo največji svetovni trg. Vključevalo bo približno 400 držav in 600–800 milijonov potrošnikov (Oxfam International, 2003, str. 2).

4 ANALIZA TRGOVINSKIH TOKOV MED MEDITERANSKIMI DRŽAVAMI IN EVROPSKO UNIJO

4.1 TRGOVINSKI SPORAZUMI MED MEDITERANSKIMI DRŽAVAMI IN EU

EU je s ciljem vzpostavitve območja proste trgovine sklenila pridružitvene sporazume z mediteranskimi državami. Gre za tako imenovano povezavo sever-jug. Namen pridružitvenih sporazumov je postopno zniževanje carinskih in necarinskih ovir z industrijskimi izdelki, postopna liberalizacija pa je predvidena za trgovino s kmetijskimi proizvodi.

O povezavi jug-jug govorimo takrat, ko mediteranske države med seboj sklepajo prostotrgovinske sporazume (M. Cvikl, 2008, str. 17).

Do danes so prostotrgovinski sporazum, imenovan AGADIR (*Agreement for the Establishment of a Free Trade Zone between the Arabic Mediterranean Nations*), med seboj sklenile Tunizija, Maroko, Jordanija in Egipt. Sporazum iz Agadirja se obravnava kot prvi gradnik na poti k območju proste trgovine, njegovi začetki pa segajo v leto 2001, ko so štiri navedene države izrazile svojo namero za vzpostavitev območja proste trgovine med njimi. Sporazum je bil podpisan leta 2004, s podpisom pa so se države obvezale k celotni odpravi pristojbin, dajatev ali podobnih drugih obremenitev pri izmenjavi kmetijskih in industrijskih proizvodov ter predelanih kmetijskih proizvodov ter k sprejetju evro-mediteranskih pravil o poreklu blaga (*The Arab Mediterranean Free Trade Agreement "Agadir Agreement"*, b.l.).

Januarja 2005 je prišlo do razširitve sporazuma Agadir, in sicer do ustanovitve tako imenovanega »Velikega arabskega območja proste trgovine« (*Greater Arab Free Trade Area* □ *GAFTA*). GAFTA trenutno obsega 17 držav članic: Libija, Libanon, Tunizija, Maroko, Egipt, Sudan, Jemen, Kuvajt, Združeni arabski emirati, Saudska Arabija, Oman, Bahrajn, Katar, Irak, Jordanija, Palestina in Sirija (*Libyan Free Trade Zone*, b.l.).

Trgovinski sporazum, ki sta ga oktobra 1995 podpisali Jordanija in Izrael, je bil leta 2005 nadgrajen z vključitvijo Pan-Evro-Med kumulacije porekla blaga (*Elarco International*, b.l.).

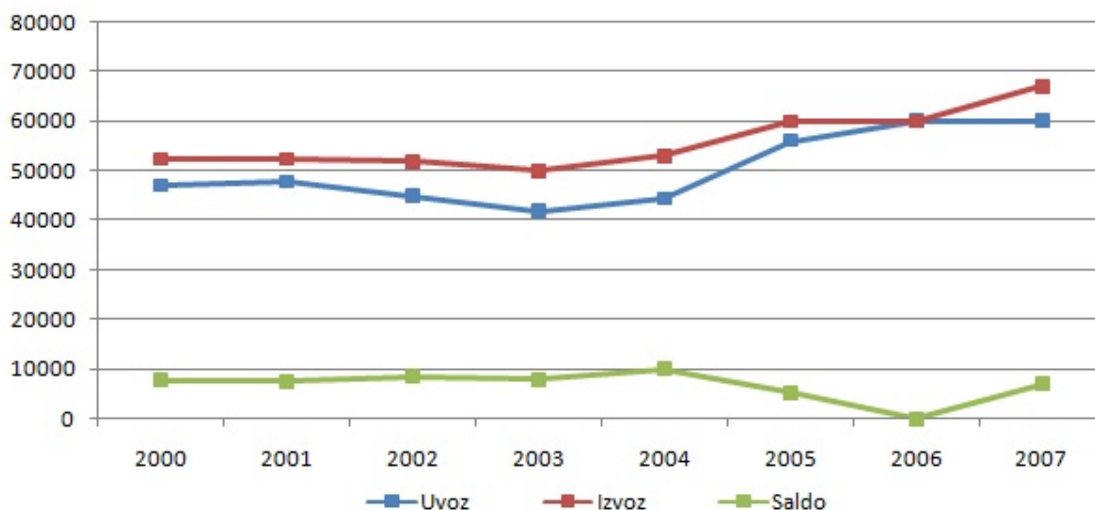
Evropska komisija (2009) navaja, da je Turčija že podpisala prostotrgovinske sporazume z Izraelom, Tunizijo, Marokom, Palestinsko upravo, Sirijo in Egiptom.

M. Cvikl (2008, str. 19–20) pravi, da proces vzpostavitve prostotrgovinskega območja še ni končan zaradi neobstoja sporazumov med posameznimi državami. Največjo oviro predstavlja Izrael, ki nima diplomatskih odnosov z Marokom, Alžirijo, Tunizijo, Libanom, Sirijo in Libijo. Sporazum Agadir in drugi prostotrgovinski sporazumi med podpisnicami Barcelonske deklaracije odpirajo nove možnosti za povezovanje južnih sredozemskih partnerjev, zato EU spodbuja pospešitev sprejetja in izvajanja sporazumov (Vlada Republike Slovenije, Ministrstvo za zunanje zadeve, b.l.).

4.2 ANALIZA BLAGOVNE MENJAVE EU Z MEDITERANSKIMI DRŽAVAMI

Trgovina med mediteranskimi državami in EU, ki se je oblikovala in razvila že v preteklosti, predstavlja glavno področje sodelovanja med državami, mediteranska pomorska pot pa eno izmed svetovno pomembnejših poti. Vezano na Evropsko komisijo (2008) so evro-mediteranski odnosi zdravi ter naraščajoči, saj se je trgovina EU z mediteranskimi državami od leta 1995 občutno povečala, kar je razvidno tudi iz slike 1. Skupna blagovna menjava EU z mediteranskimi državami je v letu 2006 znašala 119,9 milijarde evrov, od tega je bila vrednost izvoza 59,9 milijarde in vrednost uvoza 60 milijard evrov. Leto kasneje je trgovina narasla na 127 milijard evrov, od tega je vrednost EU izvoza znašala 67 milijard, vrednost uvoza pa 60 milijard evrov.

Slika 1: Skupna blagovna menjava EU z mediteranskimi državami v milijonih evrov

Vir: Eurostat - Statistical books: Euro-Mediterranean statistics, 2009, slika 3.1.2; European Commission, 2008.

Trgovina EU s sredozemskimi partnerskimi državami predstavlja približno 7 odstotkov celotnega uvoza EU in 8 odstotkov celotnega izvoza EU – kar pomeni 5-odstotno celotno zunanjo trgovino EU (EU Portal, 2008).

Tabela 2 prikazuje, da EU v mediteranske države izvozi največ proizvodnih izdelkov, zlasti strojev in transportnih naprav ter kemičnih proizvodov. V letu 2009 so ti predstavljali skoraj 80 odstotkov celotnega izvoza EU. Po drugi strani EU iz mediteranskih držav uvozi največ primarnih dobrin, natančneje goriv in rudarskih proizvodov (30,6 odstotka celotnega uvoza leta 2009), sledi uvoz strojev in transportnih naprav (23,3 odstotka) ter tekstila in oblačil (17,6 odstotka).

Tabela 2: Odstotni prikaz deleža izvoza in uvoza EU v mediteranske države po posameznih proizvodnih skupinah

Proizvodna skupina	Uvoz			Izvoz		
	2005	2007	2009	2005	2007	2009
Primarne dobrine	34,9	33,4	38,9	14,3	15,8	16,1
Kmetijski proizvodi	8,2	7,7	8,3	6,7	7,2	8,1
Goriva in rudarski proizvodi	26,8	25,7	30,6	7,6	8,7	8,0
Proizvodni izdelki	59,4	61,0	58,7	83,5	81,9	79,7
Železo in jeklo	2,1	3,5	1,5	4,1	5,0	5,4
Kemični proizvodi	4,3	4,9	5,7	14,7	15,0	15,1
Ostali polizdelki	6,3	6,8	5,7	9,5	9,4	7,9
Stroji in transportne naprave	23,0	22,5	23,3	44	41,4	40,7
Pisarniška in telekomunikacijska oprema	4,1	3,3	3,4	7,9	7,3	6,2
Transportna oprema	11,8	10,8	10,5	18,1	14,4	13,5
Drugi stroji	7,0	8,5	9,3	17,7	19,6	20,7
Tekstil	4,5	4,4	4,1	4,0	3,7	3,1
Oblačila	14,9	13,9	13,5	1,3	1,2	1,2
Drugi proizvodni izdelki	4,4	4,9	5,0	5,9	6,3	6,3
Ostali proizvodi	0,4	0,5	0,6	1,2	1,2	1,3

Vir: European Commission – MEDA (EXCL EU), 2010.

Sredozemske države izvozijo v EU skoraj 50 odstotkov svoje proizvodnje, medtem ko uvozijo za približno 45 odstotkov dobrin. To kaže na to, da je EU najpomembnejši trgovinski partner mediteranskih držav, ter na asimetričnost trgovinskega položaja med mediteranskimi državami in EU. Slednja prispeva približno 50 odstotkov mediteranski zunanji trgovini, medtem ko mediteranske države prispevajo le 5 odstotkov k zunanji trgovini EU (Melad, 2008, str. 4).

Sredozemska regija je od začetka Barcelonskega procesa beležila znatno izboljšanje gospodarskega položaja, kar se kaže predvsem v kontinuirani rasti trgovine. Vendar pa se je v letu 2008 po vsem svetu razširila gospodarska kriza, ki je zamajala postavljene temelje tudi v mediteranski regiji. Skupna blagovna menjava EU z mediteranskimi državami je tako v letu 2009 v primerjavi z letom 2008 padla za približno 19,5 odstotka (Galal & Reiffers, 2009, str. 11–12).

Francija, Nemčija in Italija so največji uvozniki dobrin iz sredozemskih partnerskih držav, sledijo jim Velika Britanija, Belgija, Portugalska in Španija. Alžiriji in Turčiji, ki predstavljata več kot 50 odstotkov celotnega izvoza mediteranskih držav v EU, sledijo Izrael,

Maroko in Tunizija. Razen Izraela, Turčije, Tunizije in Jordanije je izvoz sredozemskih partnerskih držav skoncentriran na kmetijske proizvode, surovine in minerale. Najpomembnejši kmetijski proizvodi, uvoženi iz EU, so zrna, mlečni izdelki in sladkor. Na drugi strani pa najpomembnejšo kategorijo izdelkov, ki se jih izvozi v EU, predstavljajo sadje, zelenjava in ribe. Nafta predstavlja najpomembnejšo izvozno kategorijo za Alžirijo, Egipt in Sirijo. Ključni industrijski proizvodi vključujejo živila, pijače, tobak in kemične izdelke (Egipt, Turčija in Tunizija), električne stroje (Izrael) ter tekstil in oblačila. Tekstilna in oblačilna industrija sta pomembni v številnih državah v regiji – v Jordaniji zaposlujeta 10 odstotkov, v Tuniziji pa kar 41 odstotkov vseh ljudi. Države, ki so geografsko najbližje EU (Tunizija in Maroko), za svoje izvoze v druge dele sveta uporabljajo relativno visoke ravni znanja in razvito tehnologijo, vendar manj dobro tehnologijo za njihov izvoz v EU. Ta vzorec je posledica zavor pri specializaciji trgovine, ki se zaostrejuje s pomanjkanjem integracije med samimi mediteranskimi državami (Impact Assessment Research Centre & Institute for Development Policy and Management & University of Manchester, 2005, str. 8–9).

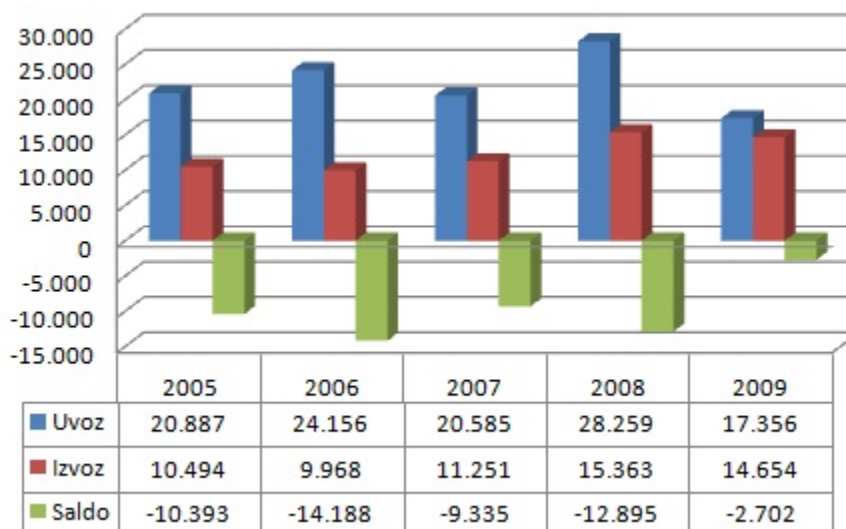
Eden izmed ključnih trgovinskih ciljev Barcelonskega procesa teži k povečanju trgovinskega in gospodarskega povezovanja med državami južnega Sredozemlja. Kljub temu pa zaradi razdrobljenosti trga v mediteranski regiji ter številnih meddržavnih sporov trgovina trenutno predstavlja manj kot 15 odstotkov celotne trgovine v regiji in s tem najnižjo stopnjo trgovine na svetu za regijo takšne velikosti (EU Portal, 2006).

4.3 TRGOVINSKA ANALIZA PO POSAMEZNIH MEDITERANSKIH DRŽAVAH

Alžirija

Alžirija je največja država v Mediteranskem morju in druga največja na afriški celini. Trgovinski odnosi med Alžirijo in EU so pomembni ter zelo obsežni. Alžirija je namreč najstarejša izvoznica utekočinjenega zemeljskega plina na svetu in tretji največji dobavitelj za EU. Letno Evropski uniji izvozi več kot 50 milijard kubičnih metrov plina, predvsem v Italijo, Nemčijo, Francijo, Nizozemsko, Španijo in Veliko Britanijo. EU je največji trgovinski partner Alžirije, saj absorbira nekaj manj kot dve tretjini alžirskega izvoza (Darbouche, 2010, str. 7). Slika 2 prikazuje, da se je skupna blagovna menjava med EU in Alžirijo med leti 2003–2009 povečala za približno 9,3 odstotka, predvsem zaradi povečanega izvoza nafte. V primerjavi z letom 2005 (31,38 milijona evrov) je v letu 2008 znašala 43,66 milijona evra. Na račun svetovne gospodarske krize je rast trgovine v letu 2009 drastično padla, kar je posledično vplivalo na padec cen nafte in plina, s čimer se je vrednost alžirskega izvoza v EU močno zmanjšala. Celotna trgovina EU z Alžirijo je v letu 2009 tako znašala le 32,01 milijona evra (Laposte export solutions, 2010; European Commission, 2010g).

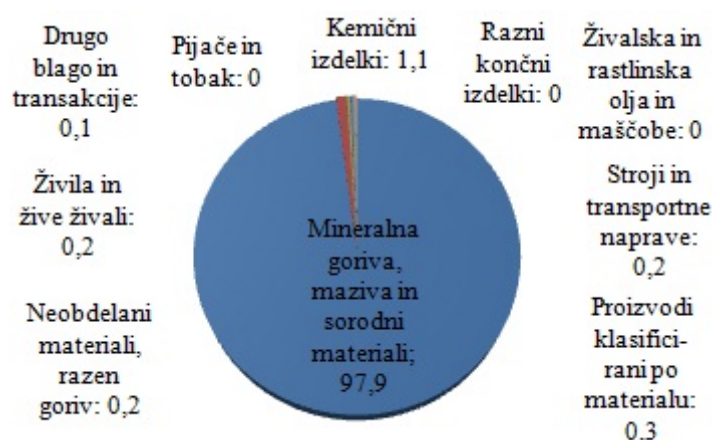
Slika 2: Skupna blagovna menjava EU z Alžirijo: izvoz in uvoz EU v Alžirijo v milijonih evrov

Vir: European Commission □ Algeria, 2010.

Alžirija je tretji največji dobavitelj utekočinjenega zemeljskega plina za EU, kar dokazuje tudi dejstvo, da je v letu 2009 v EU izvozila največ mineralnih goriv, maziv in sorodnih materialov (slika 2) – kar 97,9 odstotka celotnega izvoza, kar je enako vrednosti 16,99 milijona evrov. Izvoz ostalih skupin proizvodov iz Alžirije je bil v primerjavi z izvozom mineralnih goriv zanemarljiv, skupno v vrednosti 363 milijonov evrov. Tudi v letih 2005 (74,2 odstotka) in 2007 (72,6 odstotka) je izvozila največ mineralnih goriv, maziv in sorodnih materialov. Na drugi strani pa so v letu 2009 glavno kategorijo izvoza iz EU v Alžirijo predstavljali stroji in transportne naprave (42 odstotkov), kmetijski proizvodi (14 odstotkov), železo in jeklo (13 odstotkov) ter kemični izdelki (11,9 odstotka) (European Commission – Algeria, 2010).

Slika 3: Uvoz EU iz Alžirije po skupinah Standardne mednarodne trgovinske klasifikacije, v letu 2009 v odstotkih

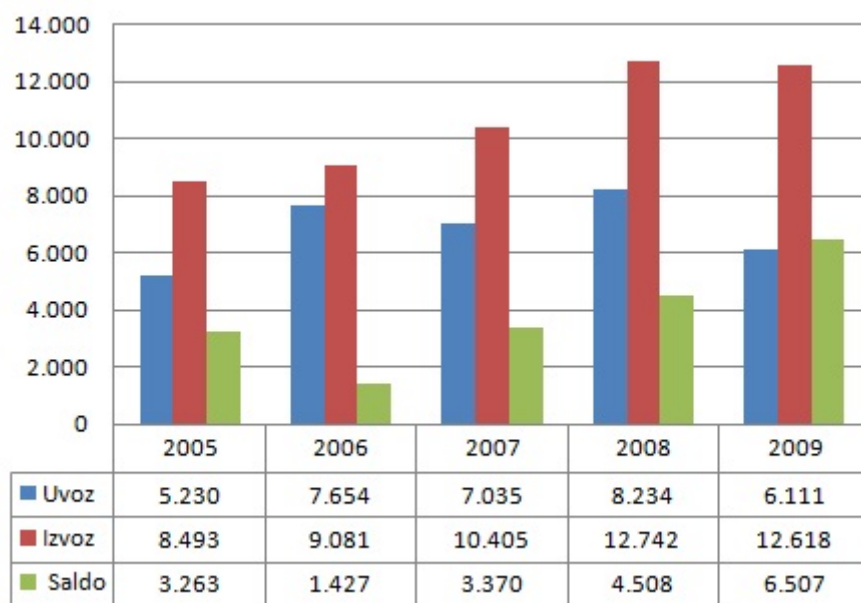
Vir: European Commission □ Algeria, 2010.

Austrade (2010a) navaja, da sta najpomembnejši alžirski izvozni destinaciji Italija in Španija, uvozni pa Francija in Italija.

Egipt

Egipt je glavni trgovinski partner EU v sredozemski regiji, po drugi strani pa je tudi EU največji trgovinski partner Egipta. Od začetka veljavnosti pridružitvenega sporazuma v letu 2004 sta državi dosegli velik napredek, kar se kaže v skupni blagovni menjavi, ki se je v tem času občutno povečala. Slika 4 prikazuje, da je skupna blagovna menjava EU z Egiptom v letu 2007 znašala 17,4 milijona evra. V letu 2008 se je povečala na 20,97 milijona evrov, in sicer se je izvoz izdelkov iz Egipta v EU povečal za 13,1, izvoz EU v Egipt pa za 22,2 odstotka. V letu 2009 se je zaradi vpliva svetovne krize trend v primerjavi z letom 2008 obrnil □ uvoz EU iz Egipta se je zmanjšal za 26 odstotkov, izvoz pa za 0,9 odstotka. Celotna trgovina se je zmanjšala za skoraj 10 odstotkov, in sicer je znašala 18,73 milijona evra. Po podatkih iz leta 2007 se Egipt uvršča na 36. mesto največjih držav izvoznic v EU ter na 27. mesto največjih držav uvoznic iz EU (Embassy of Egypt, 2009; EU Portal, 2010a).

Slika 4: Skupna blagovna menjava EU z Egiptom: izvoz in uvoz EU v Egipt v milijonih evrov

Vir: European Commission □ Egypt, 2010.

EU uvozi iz Egipta največ primarnih proizvodov, natančneje goriv in rudarskih proizvodov (v letu 2005 51,4 odstotka, 2007 52,7 odstotka in 2009 54,7 odstotka), sledi uvoz proizvodnih izdelkov, kjer prevladuje uvoz tekstila in oblačil (v letu 2005 11,6 odstotka, 2007 10,4 odstotka, 2009 10,5 odstotka). Izvoz nafte je osrednjega pomena za egiptovsko gospodarstvo. Podatki iz leta 2007 kažejo, da je Egipt 55. največja naftna država izvoznica. Evropska država, ki izvozi največ izdelkov iz Egipta, je Italija, sledijo ji Španija, Sirija in Nemčija. EU pa iz Egipta izvozi največ proizvodnih izdelkov, in sicer strojev in transportnih naprav (v letu 2005 44,6 odstotka, 2007 43,9 odstotka, 2009 41,5 odstotka) ter

kemičnih izdelkov (v letu 2005 17 odstotkov, 2007 16,5 odstotka, 2009 14,3 odstotka). Med državami članicami EU največ izdelkov v Egipt izvozita Italija in Nemčija (Economy Watch, 2010a; European Commission – Egypt, 2010).

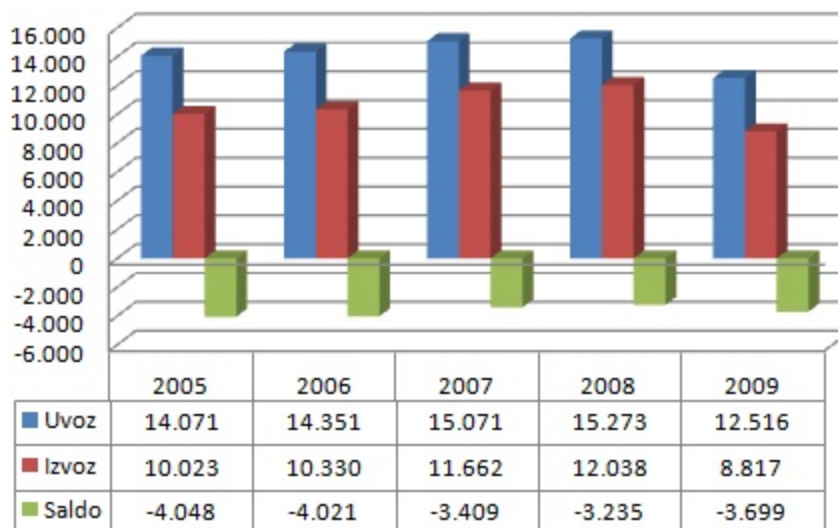
Izrael

Izrael je država, ki ji primanjkuje naravnih virov in je zato v veliki meri odvisna od rednega uvoza premoga, nafte, nerezanih diamantov in hrane. Izraelska industrija brušenja diamanta je eden izmed glavnih svetovnih centrov rezanja in poliranja dragih kamnov, Tel Aviv pa je znan kot vpliven center za razvoj programske opreme (Economy Watch, 2010b).

Izrael je ena izmed največjih trgovinskih partneric EU v mediteranski regiji, poleg tega pa je tudi EU najpomembnejši partner Izraela – v letu 2008 je celotna blagovna menjava EU z Izraelom, ki z leti beleži konstantno rast, znašala 25,29 milijona evra. Izrael kaže v odnosu do EU trgovinski primanjkljaj, ki se je v zadnjem letu ustalil na približno 4.000 milijonih evrov (European Commission, 2010h).

Svetovna gospodarska kriza je vplivala tudi na Izrael, predvsem prek upadanja stopnje rasti trgovine. V letu 2009 je uvoz iz EU v Izrael padel za 21,3 odstotka, izvoz v EU pa za 18,3 odstotka. Skupna blagovna menjava je v letu 2009 v primerjavi z letom 2008 (25,29 milijona evra) padla na 20,32 milijona evrov, kar je razvidno tudi s slike slike 5 (The Jewish policy center, 2009; European Commission – Israel, 2010).

Slika 5: Skupna blagovna menjava EU z Izraelom: izvoz in uvoz EU v Izrael v milijonih evrov

Vir: European Commission – Israel, 2010.

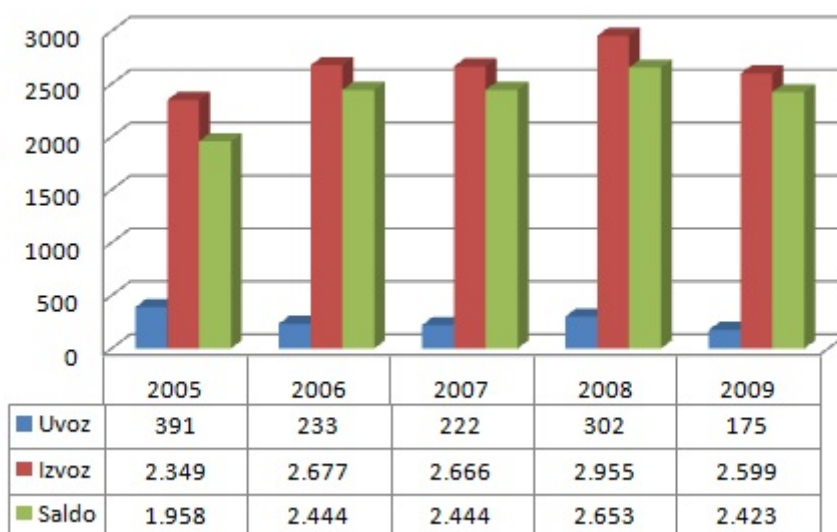
EU je v letu 2009 iz Izraela uvozila največ proizvodnih izdelkov (76,6 odstotka, od tega so 25,2 odstotka predstavljali stroji in transportne naprave ter 24,5 odstotka kemični izdelki). Uvoz primarnih izdelkov se uvršča na tretje mesto (19,5 odstotka, od katerih je uvozila največ kmetijskih izdelkov (11,1 odstotka)). Izrael je iz EU uvozil enake skupine proizvodov: stroji in transportne naprave (38 odstotkov), kemični izdelki (17,3 odstotka) ter kmetijski izdelki

(7,8 odstotka) (European Commission – Israel, 2010). Najpomembnejši trgovinski uvozni partnerici med državami članicami EU sta Nemčija in Italija, izvozne pa Velika Britanija, Nizozemska ter Nemčija (Auswärtiges Amt, 2009).

Jordanija

V jordanskem gospodarstvu prevladujejo storitve, ki predstavljajo približno dve tretjini bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP). Največji izvozni delež zavzema farmacevtska industrija – kar 75 odstotkov proizvodnje. EU je bila dolga leta vodilni trgovinski partner Jordanije in glavni vir uvoza, od leta 2008 dalje pa je postala drugi najpomembnejši trgovinski partner, prvo mesto namreč zaseda Savdska Arabija.

Slika 6: Skupna blagovna menjava EU z Jordanijo: izvoz in uvoz EU v Jordanijo v milijonih evrov

Vir: European Commission – Jordan, 2010.

Slika 6 prikazuje, da je skupna blagovna menjava med Jordanijo in EU med leti 2005 in 2008 beležila porast, v letu 2008 pa se je povečala za kar 26 odstotkov – z 2,88 milijona evrov v letu na 2007 na 3,25 milijona evrov v 2008. Trend se je zaradi vpliva svetovne gospodarske krize spremenil, in tako se je trgovina med Jordanijo in EU v letu 2009 skrčila za skoraj 15 odstotkov. Uvoz iz Jordanije v EU se je zmanjšal za 40,8 odstotka, izvoz iz EU v Jordanijo pa za 12 odstotkov (European Commission, 2010, str. 8; EU Portal, 2010b).

Jordanske trgovinske odnose spremlja obsežen strukturni trgovinski primanjkljaj (vključno z EU), ki ga deloma nadomestijo s presežkom v storitvah (Euro Jordan Trade Village., b.l.).

EU je v letu 2009 iz Jordanije v največji meri uvozila proizvodne izdelke (60,4 odstotka, od katerih so večinski delež predstavljali stroji in transportne naprave (23,1 odstotka) ter kemični izdelki (17,5 odstotka)). Primarnih izdelkov je uvozila za 17,2 odstotka, od katerih so večji del predstavljali kmetijski izdelki (9,6 odstotka). Na drugi strani je EU v Jordanijo izvozila za

80,3 odstotka proizvodnih (44,9 odstotka so predstavljali stroji in transportne naprave ter 16,3 odstotka kemični izdelki) ter 14,1 odstotka primarnih izdelkov (od katerih so 10,6 odstotka predstavljali kmetijski izdelki).

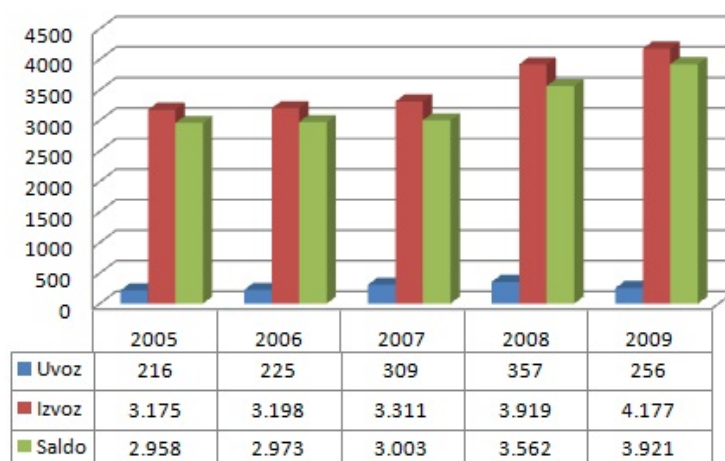
Jordanija je novembra 2008 med prvim srečanjem pridružitvenega sveta v Bruslju predložila zahtevo za tako imenovani »napredni status«, po katerem bi se štela za več kot samo partnerico EU. Tak status naj ne bi bil pomemben samo zanjo, temveč tudi za vse države članice EU, saj bi Jordanija z njim pridobila možnost sodelovanja v programih, ki se sicer uporabljajo izključno za države članice EU, hkrati pa bi lahko poglobila dialog za izvajanje skupnih politik. EU naj bi prošnjo odobrila do leta 2011 (Jordan – European Union relations, b.l.).

Libanon

Glavni področji rasti libanonskega gospodarstva predstavljata bančništvo in turizem. Ko se je celotno svetovno gospodarstvo v času recesije sesedlo, je libanonsko gospodarstvo beležilo 9-odstotno rast. Zaradi ogromnega tržnega neravnotežja – ker ni preskrbljena z naravnimi viri in strojno opremo – se večinoma zanaša na uvoz surovih materialov in se tako sooča z ogromnim neravnotežjem, ki posledično lahko pripelje do zadolževanja (Economy Watch, 2010c).

Glavni trgovinski partner Libanona je EU. V letu 2009 je skupna blagovna menjava med njima znašala 4,43 milijona evrov, od tega je vrednost EU uvoza v Libanon znašala 0,25 milijona evrov, vrednost EU izvoza iz Libanona pa kar 4,17 milijona evrov. Kot je razvidno s slike 7, se trgovina med navedenima stranema vsakoletno povečuje, in sicer je v letu 2007 dosegla vrednost 3,62 milijona evrov, v letu 2008 pa 4,27 milijona evrov.

Slika 7: Skupna blagovna menjava EU z Libanonom: izvoz in uvoz EU v Libanon v milijonih evrov

Vir: European Commission – Lebanon, 2010.

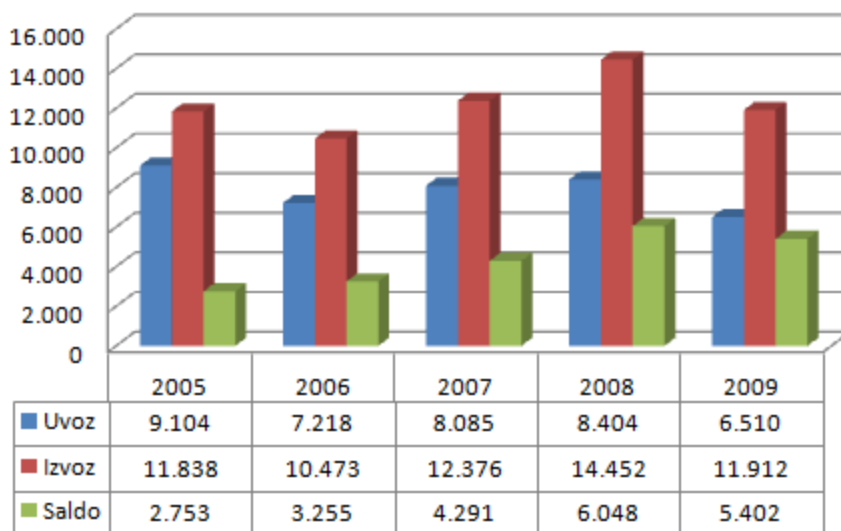
V letu 2009 je EU iz Libanona uvozila največ proizvodnih izdelkov (69,4 odstotka, od katerih 12,6 odstotka predstavljajo stroji in transportne naprave ter 11 odstotkov kemični proizvodi), sledi uvoz kmetijskih izdelkov (19,4 odstotka) ter goriv in rudarskih proizvodov (8,2 odstotka). Libanonski glavni uvozni partnerji so Francija, Nemčija in Italija. Tudi EU je v istem obdobju v Libanon izvozila največ proizvodnih izdelkov, od katerih so največji delež predstavljali stroji in transportne naprave (32,9 odstotka), goriva in rudarski proizvodi (16 odstotka) ter kmetijski proizvodi (12,2 odstotka) (European Commission □ Lebanon. (2010).

Maroko

Maroko je vodilni svetovni proizvajalec in izvoznik fosfatov, poleg tega ima veliko nahajališč železove rude, bakra, svinca, cinka, kobalta, molibdena in premoga. Ključno vlogo pri gospodarski rasti države imajo turizem, ribolov ter proizvodnja usnjenih in tekstilnih izdelkov (Economy Watch, 2010č).

Maroko ima z EU tesne ekonomske odnose, ki pomenijo »več kot združenje, manj kot pristop«. EU je hkrati tudi njegov prvi trgovinski partner, saj predstavlja približno 70 odstotkov celotnega njegovega izvoza. Maroko ima tradicionalno dobre odnose s svojimi nekdanjimi kolonizatorji □ Španijo in Francijo; s slednjo so še posebej tesni, kar kaže tudi na to, da je Francija njegov največji trgovinski partner (predstavlja približno četrtino njegovega izvoza in uvoza) (Austrade, 2010b).

Slika 8: Skupna blagovna menjava EU z Marokom: izvoz in uvoz EU v Maroko v milijonih evrov

Vir: European Commission – Morocco, 2010.

Glede na to, da je EU najpomembnejši maroški trgovinski partner, je huda gospodarska kriza v Evropi vplivala tudi na maroško gospodarstvo – pokazala se je v zmanjšanem

povpraševanju po maroških proizvodnih sektorjih. Kot prikazuje slika 8, je celoten izvoz EU iz Maroka, ki je v letu 2008 dosegel vrednost 14,45 milijona evrov, v letu 2009 padel na 11,91 milijona evrov. Prav tako se je uvoz EU v Maroko z 8,40 milijona evrov v letu 2008 zmanjšal na 6,51 milijona evrov v letu 2009 (Economy Watch, 2010č).

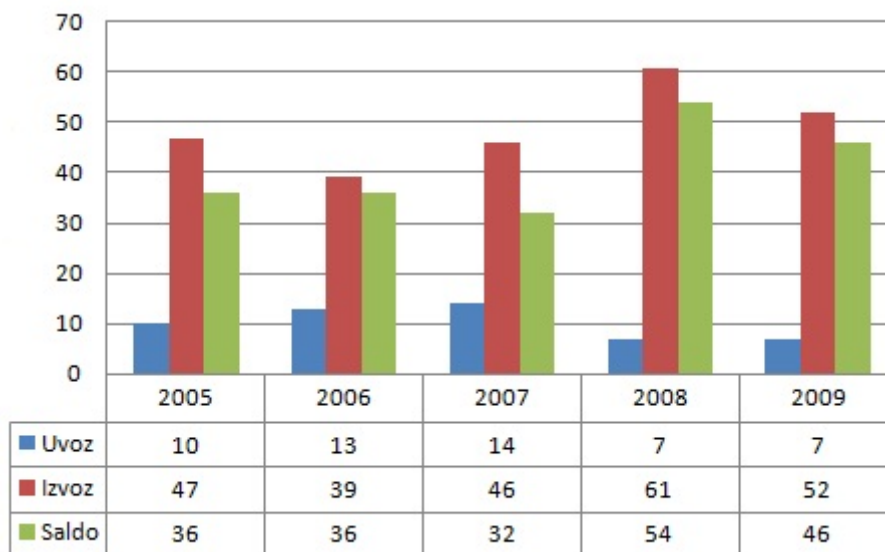
V letu 2009 je EU iz Maroka uvozila največ proizvodnih izdelkov (62 odstotkov), natančneje oblačil (29,9 odstotka), ter strojev in transportnih naprav (19,1 odstotka). Na strani uvoza primarnih izdelkov je največjo kategorijo predstavljal uvoz kmetijskih izdelkov (28,3 odstotka). EU je v istem obdobju v Maroko izvozila največ proizvodnih izdelkov □ 76,8 odstotka, od katerih so 38,1 odstotka predstavljali stroji in transportne naprave, izvoz primarnih izdelkov je predstavljal 19,7 odstotka celotnega izvoza, od tega največji delež goriva in rudarski proizvodi (10,6 odstotka) (European Commission □ Morocco, 2010).

Palestinska oblast

Zahodni breg in Gaza sta majhni, z naravnimi viri revni in nerazviti gospodarstvi, poleg veliko večje in bolj razvite sosedske države Izrael. Posledično je njuna rast trgovine odvisna od ohranjanja odprtih trgovinskih odnosov s svojimi sosedami. Trgovinski tokovi predstavljajo približno 85 odstotkov BDP, velika večina – okoli 90 odstotkov – pa poteka z Izraelom. Vendar pa je zaradi poslabšanja varnostnih razmer v Palestinski upravi Izrael naložil omejitve gibanja blaga in ljudi. Prihodnja rast trgovine bo zatorej odvisna od zmožnosti palestinskih podjetij seči preko Izraela in vstopiti na nove trge v drugih delih sveta (World Bank, 2008, str. 4).

Palestinska uprava je najmanjši trgovinski partner EU v sredozemski regiji. Leta 2009 je skupna blagovna menjava EU s palestinskimi oblastmi znašala 59 milijonov evrov, od tega je 52 milijonov evrov znašal izvoz EU v Palestino in 7 milijonov evrov uvoz iz Palestine v EU. Vrednost celotne trgovine je v primerjavi z letom 2008 (68 milijonov evrov) padla za 13 odstotkov, predvsem zaradi vpliva gospodarske krize na evropsko povpraševanje ter omejitev gibanja in dostopa (slika 9).

Slika 9: Skupna blagovna menjava EU s palestinsko upravo: izvoz in uvoz EU v palestinsko upravo v milijonih evrov

Vir: European Commission □ Occupied Palestinian Territories, 2010.

Trend uvoza EU v Palestino skozi leta ostaja nespremenjen, in sicer EU uvozi največ kmetijskih izdelkov (v letu 2005 v vrednosti 6,2 milijona evrov, kar znaša 59,6 odstotka; v letu 2007 v vrednosti 8,4 milijona evrov oziroma 60,9 odstotka; v letu 2009 v vrednosti 4,7 milijona evrov, kar je enako 71,8 odstotka). Na drugi strani je izvoz EU iz Palestine sestavljen pretežno iz proizvodnih izdelkov: strojev in transportnih naprav (v letu 2009 v vrednosti 27 milijonov evrov oziroma 52,3 odstotka) ter kemikalij (v letu 2009 v vrednosti 13 milijonov evrov oziroma 24,7 odstotka).

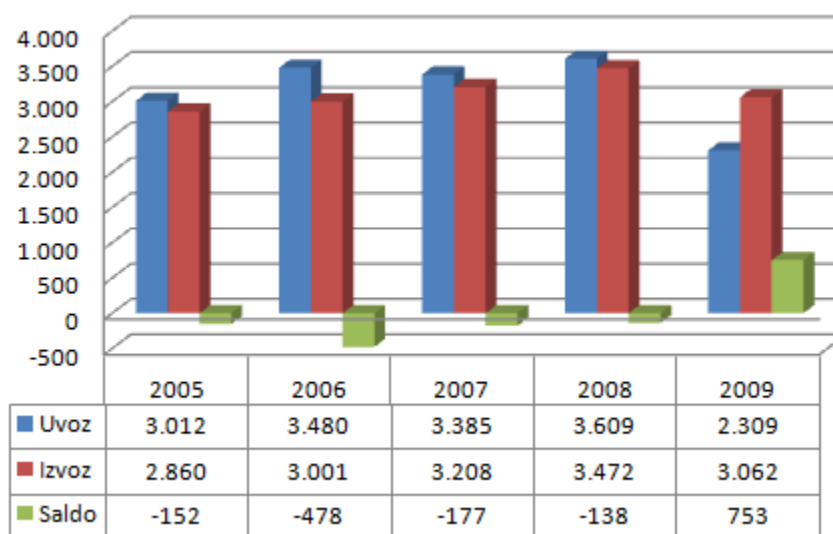
Zaradi težkih gospodarskih razmer in omejitev gibanja in dostopa je trgovina z EU, ki je hkrati največji donator finančne pomoči za Palestince, zelo omejena. V zadnjih letih je financirala strokovnjake na področju trgovinske politike za pomoč ministrstvu za nacionalno gospodarstvo in nudila pomoč pri posodobitvi palestinske carine. EU meni, da bi povečanje trgovanja z Evropo ponudilo potencialni vir gospodarske rasti in stabilnosti za palestinska ozemlja. V prizadevanju za izboljšanje palestinskega dostopa do mednarodnih trgov bi pripomoglo tudi sodelovanje z Izraelom in drugimi partnerji južnega Sredozemlja (European Commission, 2010i).

Sirija

Sirija – država, ki temelji na industriji, energetiki in kmetijstvu – je pogajanja za podpis pridružitvenega sporazuma z EU zaključila oktobra 2004, decembra 2008 pa je bil osnutek sporazuma posodobljen ter preveden v vseh 23 jezikov EU. Vseh 27 držav članic je izrazilo pripravljenost za podpis v oktobru 2009, Sirija pa je prosila za dodaten čas za premislek o podpisu in do danes sporazuma še ni podpisala (ENPI info centre, 2010).

EU je tudi za Sirijo najpomembnejša trgovinska partnerica. V letu 2009 je skupna trgovina znašala približno 5,37 milijona evrov. Z drugimi besedami, EU je pokrila 23,1 odstotka sirijske trgovine. Trgovina med EU in Sirijo se sicer povečuje, vendar se delež EU v zunanji trgovini Siriji zmanjšuje, ker slednja vedno več trguje s preostalim svetom. S slike 10 je mogoče razbrati, da je tudi na Sirijo močno vplivala svetovna gospodarska kriza, in sicer se je celotna trgovina od leta 2008 skrčila za kar 23 odstotkov. V letu 2009 je opaziti močan padec rasti tako na strani uvoza kot izvoza. Vrednost celotne blagovne menjave EU s Sirijo je v primerjavi z letom 2008 padla za 1,71 milijona evrov (EU Portal, 2010c; FW Magazine, 2009).

Slika 10: Skupna blagovna menjava EU z Sirijo: izvoz in uvoz EU v Sirijo v milijonih evrov

Vir: European Commission – Syria, 2010.

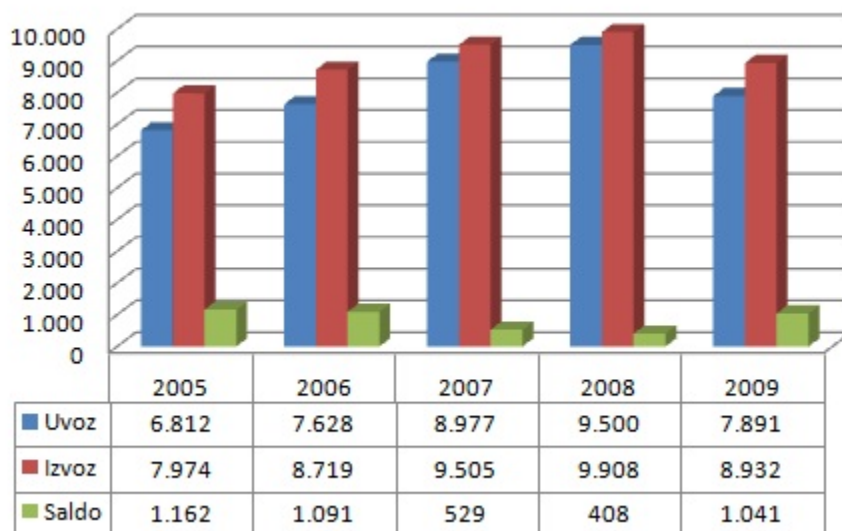
EU je v letu 2009 iz Sirije uvozila največ primarnih izdelkov – kar 93,6 odstotka, od katerih največji delež predstavljajo goriva in rudarski proizvodi (91,6 odstotka). Med proizvodni izdelki uvozi največ oblačil (2,2 odstotka) ter drugih polizdelkov (1,5 odstotka). EU v Sirijo izvozi največ proizvodnih izdelkov (v letu 2009 v vrednosti 73,3 odstotka celotnega izvoza – 41,1 odstotka predstavljajo stroji in transportne naprave, 13,6 odstotka pa kemični izdelki). Primarni proizvodi zasedajo 22,4 odstotka izvoza, od teh je EU izvozila največ kmetijskih izdelkov, in sicer za 12,5 odstotka. Najpomembnejša trgovinska partnerica Sirije je od držav članic EU Nemčija. (European Commission – Syria, 2010).

Tunizija

Tunizija – država, kjer prevladujejo kmetijstvo, rudarstvo, turizem in proizvodni sektor – je bila prva mediteranska država, ki je v okviru Barcelonskega procesa podpisala pridružitveni sporazum z EU. Ta je za Tunizijo najpomembnejša trgovinska partnerica, če upoštevamo 64,5 odstotka EU uvoza in 72,1 odstotka tunizijskega izvoza v letu 2008 (Medibtikar, 2007).

Kot je razvidno s slike 11, je trgovina EU s Tunizijo vsakoletno beležila rast tako na strani izvoza kot na strani uvoza. Trend rasti se je v letu 2009 močno spremenil – izvoz iz Tunizije je padel za 9,9 odstotka, medtem ko je uvoz padel za 16,9 odstotka. Skupna blagovna menjava EU s Tunizijo je v primerjavi z letom 2008 (19,41 milijona evrov) padla na vrednost 16,82 milijona evrov (Cooper Energy, b.l.).

Slika 11: Skupna blagovna menjava EU s Tunizijo: izvoz in uvoz EU v Tunizijo v milijonih evrov

Vir: European Commission – Tunisia, 2010.

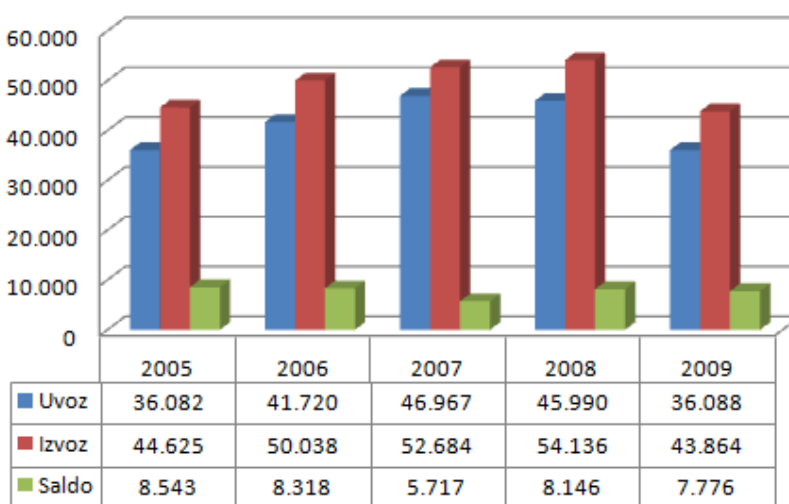
Tunizija je v letu 2009 v EU izvozila največ proizvodnih izdelkov (75,9 odstotka, od katerih so 28,4 odstotka predstavljali uvoz strojev in transportnih naprav ter 28,2 odstotka oblačil), sledi izvoz goriv in rudarskih proizvodov (16,2 odstotka) ter agrikulturnih izdelkov (5,3 odstotka). Na drugi strani pa je Tunizija iz EU uvozila prav tako največ proizvodnih izdelkov (82,8 odstotka – 38 odstotkov so predstavljali stroji in transportne naprave, 13 odstotkov tekstil), med primarnimi izdelki pa največ goriv in rudarskih proizvodov (8,4 odstotka) (Tunisia, 2010, str. 8–9). Najpomembnejši trgovinski partnerji Tunizije so Španija, Italija, Francija in Nemčija (Zawya, 2010).

Turčija

Turčija je z EU povezana prek carinske unije, ki je v veljavi od 31. decembra 1995. Evropska komisija (b.l.) navaja, da »carinska unija zajema trgovino z industrijskimi proizvodi med Turčijo in EU, od Turčije pa zahteva usklajevanje z nekaterimi politikami EU, denimo s tehničnimi predpisi o proizvodih, s predpisi o konkurenci in intelektualnih pravicah. Trgovino s kmetijskimi proizvodi in jeklenimi izdelki med EU in Turčijo urejajo posebni preferencialni sporazumi. S carinsko unijo se je obseg trgovanja med Turčijo in državami članicami EU znatno povečal«. Od leta 1999 dalje je Turčija tudi država kandidatka za vstop v EU.

EU in Turčija gojita zelo pristne trgovinske odnose. EU je najpomembnejši trgovinski partner Turčije, medtem ko se slednja uvršča na 7. mesto EU uvoza in 5. mesto na izvoznih trgih. Od vzpostavitve carinske unije se je obseg trgovine med Turčijo in EU močno povečal. Ob vzpostavitvi leta 1996 je turška gospodarska rast znašala 7,1 odstotka, v naslednjem letu 8,3 odstotka, v letu 1998 je padla na 3,9 odstotka ter v letu 1999 na račun gospodarske depresije zaradi potresa drastično padla na -6,1 odstotka. V letu 2000 se je zopet povzpela na 6,3 odstotka ter v letu 2001 zaradi gospodarske depresije padla na -9,1 odstotka. Med leti 2002 in 2007 je vsakoletno dosegala 7,2-odstotno rast. Skupna blagovna menjava EU s Turčijo je tako v letu 2007 znašala 99,65 milijona evrov, v letu 2008 pa 100,12 milijona evrov (slika 12). Svetovna gospodarska kriza je imela svoj vpliv tudi na turško gospodarstvo – v primerjavi z letom 2008 se je skupna blagovna menjava v letu 2009 zmanjšala na 79,95 milijona evrov. V prvi polovici leta 2009 se je gospodarstvo dejansko skrčilo bolj kot kdaj koli prej (Keskin, 2009, str. 7; Pohjola, 2010).

Slika 12: Skupna blagovna menjava EU s Turčijo: izvoz in uvoz EU v Turčijo v milijonih evrov

Vir: European Commission – Turkey, 2010.

V letu 2009 je EU iz Turčije uvozila največ proizvodnih izdelkov (85,3 odstotka celotnega uvoza – 38,2 odstotka so znašali stroji in transportne naprave ter 18,9 odstotka oblačila). Primarni izdelki so predstavljali 12,1 odstotka uvoza, od tega največji delež kmetijski izdelki (8,5 odstotka). V istem obdobju je EU v Turčijo izvozila 82,1 odstotka proizvodnih izdelkov, od katerih so največji delež predstavljali stroji in transportne naprave (42,4 odstotka) ter kemični izdelki (18,4 odstotka). 13,2 odstotka je zavzemal izvoz primarnih izdelkov – 8,7 odstotka kmetijski izdelki, 4,4 odstotka pa goriva in rudarski proizvodi (European Commission – Turkey, 2010).

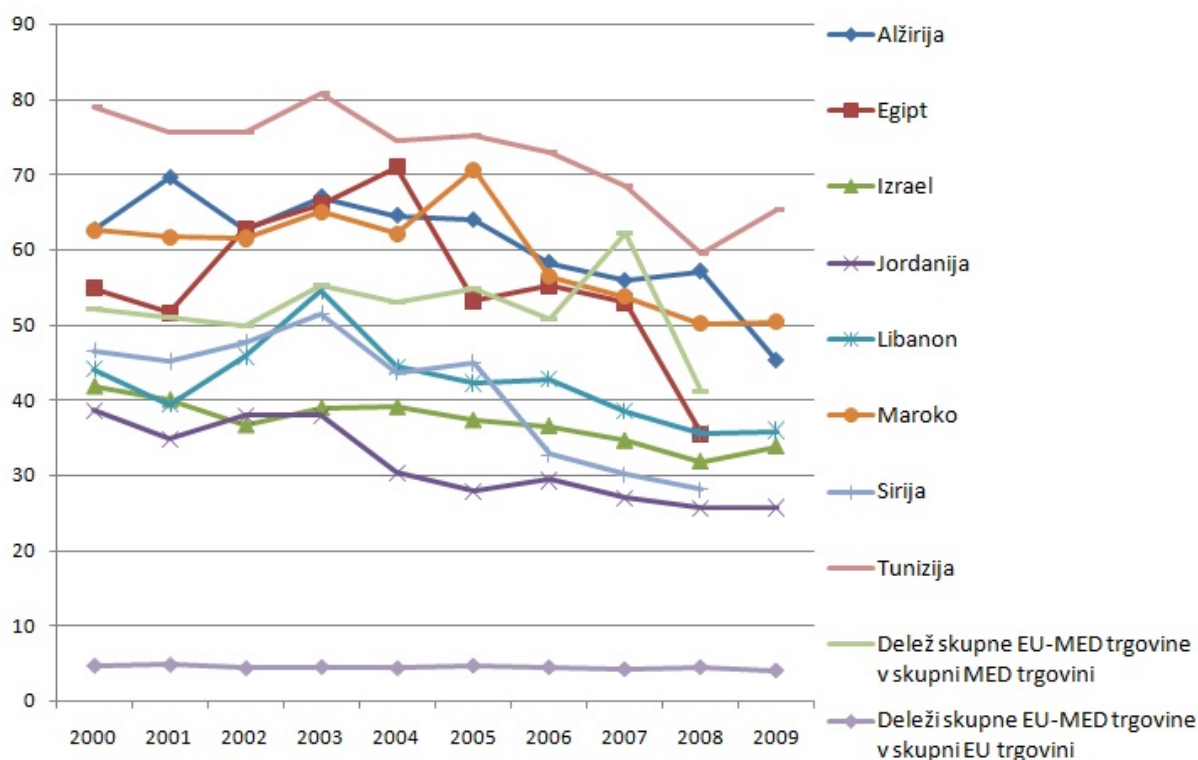
Nemčija je že dolgo najpomembnejši trgovinski partner Turčije, vendar se je kot posledica gospodarske krize v letu 2009 obseg trgovine med njima zmanjšal za 20,1 odstotka v

primerjavi s prejšnjim letom. Turški izvoz v Nemčijo je bil vreden skoraj 8,3 milijarde evrov, nemški izvoz v Turčijo pa približno 11,5 milijarde evrov. Ostali pomembni partnerji za Turčijo so Francija, Italija, Velika Britanija in Španija (Auswärtiges Amt, 2010; Hürriyet Daily news, 2010).

4.3 GIBANJE DELEŽEV MENJAVE MEDITERANSKIH DRŽAV Z EU

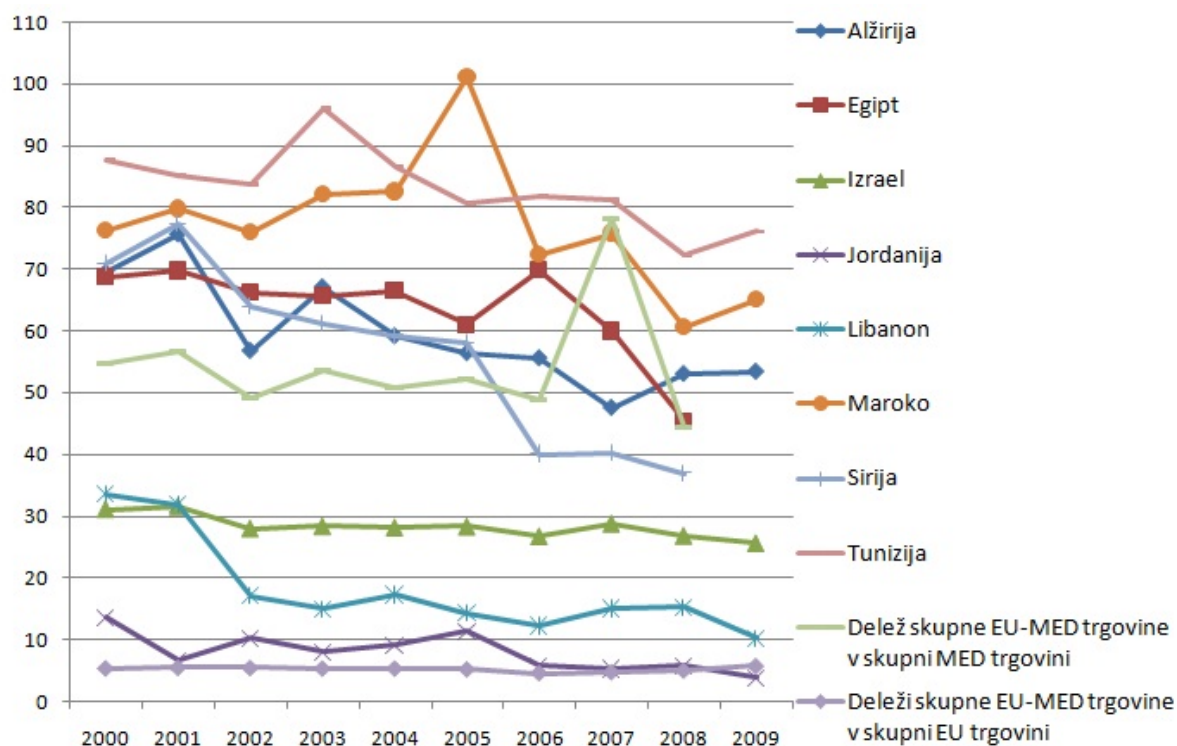
Na podlagi baze podatkov *Comtrade* sem preučevala gibanje deležev menjave mediteranskih držav z EU, saj sem želela ugotoviti, ali so podpisani trgovinski sporazumi prispevali h krepitvi pomena EU v skupni trgovini sredozemskih držav. Slika 13 prikazuje gibanje deležev uvoza mediteranskih držav v EU med leti 2000 in 2009. Vidno je spremenljivo gibanje rasti deležev uvoza iz EU v celotnem uvozu posameznih sredozemskih držav ter skupnem uvozu celotne regije, medtem ko se deleži uvoza iz sredozemske regije v skupnem uvozu EU konstantno gibljejo okoli 5 odstotkov. Deleži uvoza iz EU so se v letu 2008 predvsem na račun svetovne gospodarske krize za vse mediteranske države občutno zmanjšali. V navedenih letih so v EU največ uvozile Tunizija, Maroko in Alžirija. Dobljeni rezultati torej kažejo na to, da je kljub podpisanim trgovinskim sporazumom pomen uvoza iz EU za posamezne sredozemske države in regijo kot celoto v obdobju 2000–2009 celo upadel. Na pomenu so v povprečju očitno pridobile druge trgovinske partnerice, ki niso članice EU.

Slika 13: Odstotni prikaz gibanja deležev uvoza mediteranskih držav iz EU v njihovem celotnem uvozu

Slika 14 prikazuje gibanje deležev izvoza mediteranskih držav med leti 2000 in 2009 in kaže enako zgodbo kot na strani uvoza, torej na nesistematičen pomen izvoza v EU za vse mediteranske države ter regijo kot celoto. Iz tega je moč sklepati, da kljub analizi trgovinskih sporazumov, ki sem jo predstavila v poglavju 4.1, ter trgovinski analizi po državah, opisani v poglavju 4.2, ki kažejo na rast obsega medsebojne trgovine med obema regijama (slika 2 – slika 12) glede na rezultate o gibanju deležev menjave mediteranskih držav z EU lahko ugotovim, da navkljub vsem medsebojnim trgovinskim sporazumom menjava z EU ne raste hitreje kot menjava z preostalim svetom. Z drugimi besedami, kljub trgovinskim sporazumom iz podatkov ni razvidno, da bi za mediteranske države naraščal pomen trgovine z EU v obdobju 2000–2009.

Slika 14: Odstotni prikaz gibanja deležev izvoza mediteranskih držav v EU v njihovem celotnem izvozu

SKLEP

EU ima že od nekdaj velik interes za območje mediteranskih držav, zaradi njihove geografske bližine, skupne zgodovine, kulturnih povezav in menjave preko Sredozemskega morja. Mediteranske države predstavljajo za EU velik potencial. Barcelonski proces predpostavlja sodelovanje med regijama na številnih področjih, kot glavni cilj pa si je zadal vzpostavitev območja proste trgovine v Mediteranu ter celovito zgraditi območje solidarnosti, stabilnosti, miru in blaginje.

Petnajst let po podpisu Barcelonske deklaracije je gospodarski sestavni del evromediterranskega partnerstva podal mešane rezultate tako glede trgovine kot tudi socialno-ekonomskega razvoja v regiji. Glavne kritike izhajajo iz prepočasnega napredka za doseg ciljev partnerstva ter pomanjkanje integracije med mediteranskimi državami samimi.

Z diplomsko nalogo lahko delno potrdim zastavljeno hipotezo, da so trgovinski sporazumi in celoten Barcelonski proces pospešili blagovno menjavo med EU in državami Mediterana. Obseg medsebojne trgovine med obema regijama se z leti sicer povečuje, vendar rezultati o gibanju deležev menjave mediteranskih držav z EU kažejo na to, da menjava z EU ne raste hitreje kot menjava s preostalim svetom, oziroma da je celoten pomen trgovine v obdobju 2000–2009 celo upadel.

Številne študije potrjujejo, da je uspeh integracijskega procesa odvisen predvsem od sposobnosti mediteranskih držav, da posodobijo proizvodni sistem ter da so odprte za konkurenco. Z drugimi besedami, da z dejanskim izvajanjem strukturnih in institucionalnih reform izboljšajo poslovno okolje. Sklepam, da razlog za upad pomena celotne trgovine tiči tudi v novih akterjih v Sredozemlju. Kitajska postaja namreč vse bolj dejavna v mediteranski regiji, med drugim si prizadeva za pridobitev drugih virov energije (preko Alžirije, Libije, Egipta), za povečanje svoje prisotnosti prek neposrednih naložb ter povečanje trgovine z regijo.

Največjo grožnjo k povečani integraciji med Evropsko unijo in mediteranskimi državami nedvomno predstavljajo številni spori in vojne, ki vladajo znotraj mediteranske regije. Države bi se morale navkljub sovraštvu, nezaupanju in nespoštovanju državnih kultur zavedati, da vojna ni rešitev ter da je treba najti skupni jezik. Le to bo vodilo k miru, stabilnosti in blaginji v regiji, ki je tudi eden izmed najpomembnejših in glavnih ciljev Barcelonske deklaracije.

LITERATURA IN VIRI

1. Andersson, K. (2005, april). The Euro-Mediterranean Partnership - Composition, strategic importance and influence on the Barents Euro-Arctic Cooperation. Najdeno 17. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.barents2010.net/files/tQC3ddMr.doc>
2. The Arab Mediterranean Free Trade Agreement "Agadir Agreement". (b.l.). The Agadir Agreement. Najdeno 10. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.agadiragreement.org/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1&lang=english
3. Austrade. (2010a). Algeria profile. Najdeno 30. julija na spletnem naslovu <http://www.austrade.gov.au/Algeria-profile/default.aspx>
4. Austrade. (2010b). Morocco profile. Najdeno 5. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.austrade.gov.au/Morocco-profile/default.aspx>
5. Auswärtiges Amt. (2009). Israel. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/en/Laenderinformationen/01-Laender/Israel.html>
6. Auswärtiges Amt. (2010b). Turkey. Najdeno 8. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/en/Laenderinformationen/01-Laender/Tuerkei.html>
7. Barcelona declaration. (1995). *European Commission*. Najdeno 16. maja 2010 na spletnem naslovu http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/july/tradoc_124236.pdf
8. Bindi, F. (2010). *The foreign policy of the European Union: Assessing Europe's Role in the World*. Virginia: Brookings Press.
9. Blockmans, S., & Łazowski, A. (2006). *The European Union and Its Neighbours*. Nizozemska, Haag: T.M.C. Asser Press.
10. Carinska uprava Republike Slovenije. (2010a). Panevro-mediteranska kumulacija (PEMK) in mediteranske države. Najdeno 19. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.carina.gov.si/si/informacije/podjetja/poreklo_bлага/preferencialno_poreklo/panevro_mediteranska_kumulacija_pemk_in_mediteranske_drzave/
11. Carinska uprava Republike Slovenije. (2010b). Vrste kumulacij porekla. Najdeno 19. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.carina.gov.si/si/informacije/podjetja/poreklo_bлага/preferencialno_poreklo/vrste_kumulacij_porekla/#c13098

12. Carinska uprava Republike Slovenije. (2010c). Dokazila o preferencialnem poreklu blaga. Najdeno 19. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.carina.gov.si/si/informacije/podjetja/poreklo_blaga/preferencialno_poreklo/panevro_mediterska_kumulacija_pemk_in_mediterske_drzave/
13. Cooper Energy. (b.l.). Tunisia. Najdeno 3. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.cooperenergy.com.au/our-business/country-overview/tunisia.html>
14. Darbouche, H. (2010). Energising EU-Algerian relations. *Maghreb center*. Najdeno 30. julija na spletnem naslovu <http://maghrebcenter.org/journal/MaghrebCenter%20Journal-Energising%20EU-Algerian%20relations%20-H-Darbouche.pdf>
15. Delegation of the European Union to the Republic of Lebanon. (b.l.). MEDA Programme. Najdeno 18. marca 2010 na spletnem naslovu http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:6HbZRAqBmtQJ:www.dellbn.ec.europa.eu/en/eu_and_med/meda.htm+eu_and_med/meda.htm&hl=sl&gl=si&strip=1
16. Delo. (2008). Ustanovljena Unija za Sredozemlje. Najdeno 16. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/clanek/63675>
17. Dubois, A. (1999). The Euro-Mediterranean partnership. *Options Méditerranéennes, A* (36), 17-21. Najdeno 14. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://ressources.ciheam.org/om/pdf/a36a/CI000583.pdf>
18. Economy Watch. (2010a). Egypt Trade, Exports and Imports. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.economywatch.com/world_economy/egypt/export-import.html
19. Economy Watch. (2010b). Israel Economy. Najdeno 10. avgusta na spletnem naslovu http://www.economywatch.com/world_economy/israel/
20. Economy Watch. (2010c). Lebanon Trade, Lebanon Exports, Lebanon Imports. Najdeno 3. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.economywatch.com/world_economy/lebanon/export-import.html
21. Economy Watch. (2010č). Morocco Economy. Najdeno 5. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.economywatch.com/world_economy/morocco/
22. Elarco International. (b.l.). Free Trade Agreements with Israel. Najdeno 16. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.elarco-intl.com/free_trade.html

23. ENPI info centre. (2010). The EU and Syria - key facts and figures. Najdeno 7. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.enpi-info.eu/main.php?id=78&id_type=3
24. ENPI info centre. (b.l.). About the ENPI. Najdeno 12. aprila 2010 na spletnem naslovu http://www.enpi-info.eu/main.php?id=402&id_type=2
25. Embassy of Egypt. (2009). Egypt - EU relations. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://embassyofegypt.be/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=18&5a2ce4b1b5c6940afbd10edc238bf36a=e69beff1867371cf29bdfdaa3e3481a4
26. EUROMED. (b.l.). European neighbourhood and partnership instrument (ENPI) - Regional strategy paper (2007-2013) and regional indicative programme (2007-2010) for Euro-Mediterranean partnership. *European Commission*. Najdeno 18. maja na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_euromed_rsp_en.pdf
27. Euromed&media. (2010). The Euromediterranean Free Trade Area and a Protest to the Danish Foreign Minister Against the Appointment of A Muslim Secretary General for the Union. Najdeno 1. julija 2010 na spletnem naslovu <http://euro-med.dk/?p=13195>
28. Euro-Mediterranean human rights network. (2009). EU terms. Najdeno 31. maja 2010 na spletnem naslovu http://en.euromedrights.org/index.php/eu_and_hr_glossary/3718.html
29. EU Portal. (2005). Barcelona Declaration and Euro-Mediterranean partnership. Najdeno 19. marca 2010 na spletnem naslovu http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/r15001_en.htm
30. EU Portal. (2006). Trade and the Barcelona process. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/06/139&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>
31. EU Portal. (2007). MEDA programme. Najdeno 23. marca 2010 na spletnem naslovu http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/r15006_en.htm
32. EU Portal. (2008). EU-Mediterranean Trade. Najdeno 20. julija 2010 na spletnem naslovu <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/472&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

33. EU Portal. (2010a). Egypt. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/egypt/>
34. EU Portal. (2010b). Jordan. Najdeno 7. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/jordan/>
35. EU Portal. (2010c). Syria. Najdeno 7. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/syria/>
36. Euro-Mediterranean free trade area. (b.l.) V *Wikipedia*. Najdeno 10. julija 2010 na spletnem naslovu http://en.wikipedia.org/wiki/Euro-Mediterranean_free_trade_area
37. Evropa. (b.l.). Evropska sosedstva politika. Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.evropa.gov.si/si/evropska-sosedstva-politika/>
38. Evropska komisija. (b.l.). Odnosi EU-Turčija. Najdeno 8. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/relation/index_sl.htm
39. Evropa. (2009). 8th Union for the Mediterranean Trade Ministerial Conference. Najdeno 14. julija 2010 na spletnem naslovu <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/547&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>
40. Euro Jordan Trade Village. (b.l.). Euro Jordan Trade Village. Najdeno 7. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.euro-jordan.com/who_we_are.html
41. European Union Factsheet. (b.l.). The Euro-Mediterranean partnership (EMP) – The Barcelona process. *Consilium Europa*. Najdeno 17. maja 2010 na spletnem naslovu www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/MEDIT.pdf
42. European Commission. (2005, junij). Euro-Mediterranean Partnership and MEDA Regional Activities. *Euro-Mediterranean Trade Distribution and Services*. Najdeno 12. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.euromedtds.org/laws_regulation/meda%20regional%20activities.pdf
43. European Commission. (2008). Euromed. Najdeno 19. marca 2010 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/euromed/index_en.htm
44. European Commission. (2009). Turkey. Najdeno 10. julija 2010 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/turkey/>
45. European Commission. (2010, 12. maj). Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2009 - Progress Report Jordan. Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu. Bruselj: Evropska komisija, 2010. Najdeno 7. avgusta 2010

- na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/progress2010/sec10_525_en.pdf
46. European Commission. (2010a). The Euro-Mediterranean Partnership. Najdeno 19. marca 2010 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/index_en.htm
47. European Commission. (2010b). The Policy: Frequently asked questions (FAQ). Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/world/enp/faq_en.htm#1.1
48. European Commission. (2010c). The Policy: What is the European Neighbourhood Policy? Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/world/enp/policy_en.htm
49. European Commission. (2010č). Common provisions. Najdeno 13. aprila 2010 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_duties/rules_origin/preferential/article_774_en.htm#originating_status
50. European Commission. (2010d). System of Pan-Euro-Mediterranean cumulation. Najdeno 13. aprila 2010 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_duties/rules_origin/preferential/article_783_en.htm
51. European Commission. (2010e). Mediterranean Neighbours. Najdeno 17. maja 2010 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/environment/enlarg/med/index.htm>
52. European Commission. (2010f). A User's Handbook to the Rules of Preferential Origin used in trade between the European Community, other European Countries and the countries participating to the Euro-Mediterranean Partnership. *European Commission*. Najdeno 15. aprila 2010 na spletnem naslovu
http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/handbook_en.pdf
53. European Commission. (2010g). Algeria. Najdeno 30. julija 2010 na spletnem naslovu
<http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/algeria/>
54. European Commission. (2010h). Israel. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu
<http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/israel/>
55. European Commission. (2010i). Occupied Palestinian Territory. Najdeno 26. julija 2010 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/palestine/>

56. *European Commission – MEDA (EXCL EU)*. (2010). Najdeno 17. julija 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/117658.htm>
57. *European Commission – Algeria*. (2010). Najdeno 30. julija na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/113343.htm>
58. *European Commission – Egypt*. (2010). Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/113375.htm>
59. *European Commission – Israel*. (2010). Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/113402.htm>
60. *European Commission – Jordan*. (2010). Najdeno 7. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/113404.htm>
61. *European Commission – Lebanon*. (2010). Najdeno 3. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/113412.htm>
62. *European Commission – Morocco*. (2010). Najdeno 5. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/113421.htm>
63. *European Commission – Occupied Palestinian Territories*. (2010). Najdeno 28. julija 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/113382.htm>
64. *European Commission – Syria*. (2010). Najdeno 7. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/113451.htm>
65. *European Commission – Tunisia*. (2010). Najdeno 4. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/122002.htm>
66. *European Commission – Turkey*. (2010). Najdeno 8. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/113456.htm>
67. European entrepreneur's e-guide. (2005). Customs: Council approves new European-Mediterranean cumulation of origin zone. Najdeno 30. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.businessupdated.com/shownews.asp?news_id=615&cat=Customs:+Council+approves+new+European-Mediterranean+cumulation+of+origin+zone+
68. European Services Forum. (2010). EU-Mediterranean countries. Najdeno 10. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.esf.be/new/esf-eu-trade-policy/bilateral-negotiations/eu-mediterranean-countries/>
69. Eurostat - Statistical books. (2009). Euro-Mediterranean statistics. Najdeno 14. julija 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/145268.htm>

70. FW Magazine. (2009). The Syrian European Honeymoon. Najdeno 7. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.fw-magazine.com/content/syrian-european-honeymoon>
71. Galal, A., Reiffers J. (2009, avgust). Mediterranean partner countries facing the crisis. *Femise*. Najdeno 28. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.femise.org/PDF/Femise_A2008-9gb.pdf
72. Hürriyet Daily news. (2010). As EU suffers, Turkish trade focuses on East. Najdeno 8. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.hurriyetdailynews.com/n.php?n=as-eu-suffers-turkish-trade-focuses-on-east-2010-06-20>
73. Impact Assessment Research Centre, Institute for Development Policy and Management, University of Manchester. (2005, junij). The evolving economic, social and environmental conditions in mediterranean partner countries. *First Report on Phase 2 of the SIA-EMFTA Project: Baseline Scenario*. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.sia-trade.org/emfta/en/Reports/baseline_final_june05.pdf
74. Izvozno okno. (2009). Poreklo blaga. Najdeno 22. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Mednarodno_trgovanje/Poreklo_blaga_10.aspx
75. The Jewish policy center. (2009). Israel & the global economic crisis. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.jewishpolicycenter.org/969/israel-global-economic-crisis>
76. Jordan – European Union relations. (b.l.). V *Wikipedia*. Najdeno 7. avgusta 2010 na spletni strani http://en.wikipedia.org/wiki/Jordan%E2%80%93European_Union_relations
77. Keskin, S. (2009). Impacts of Customs union with the European union to the Turkish economy. *International journal of economics and finance*, 1(2). Najdeno 8. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.sobiad.org/eJOURNALS/journal_IJEF/archives/ijef2009/05sadettin_keskin.pdf
78. Komisija Evropskih skupnosti (1998, maj). Evro-mediteranska kumulacija porekla. Sporočilo Komisije. Bruselj: Komisija Evropskih skupnosti, 2006. Najdeno 24. junija 2010 na spletnem naslovu http://aei.pitt.edu/5551/01/002083_2.pdf
79. Lannon, E. & Van Elsuwege, P. (b.l.). The EU's northern dimension and the EMP-ENP: Institutional frameworks and decision-making processes compared. *Universität Mannheim*. Najdeno 17. maja 2010 na spletnem naslovu www.uni-mannheim.de/edz/pdf/malta/emi_4/euneighbours01.pdf

80. Libyan Free Trade Zone. (b.l.) Libya's Membership in Other Free Trade Zones. Najdeno 16. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.libyanfreetradezone.com/>
81. Laposte export solutions. (2010). Algeria. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.laposte-export-solutions.co.uk/uk/markets/country-profiles/algeria/presentation>
82. M. Cvikl, M. (2008, februar). Prosta trgovina v Mediteranu - prednosti, pomanjkljivosti in prihodnji razvoj. *Državni zbor Republike Slovenije*. Najdeno 19. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.dz-rs.si/fileadmin/dz.gov.si/pageuploads/DZ/PDF_datoteke/porocilokončnoMalta.doc.pdf
83. *European Commission - MEDA (excl EU)*. (2010). Najdeno 26. julija 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/117658.htm>
84. MEDEA. (2009). Meda Programme. Najdeno 18. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.mede.be/index.html?page=0&lang=en&doc=279>
85. Medibtikar. (2007). General economic profile of Tunisia. Najdeno 4. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://medibtikar.eu/spip.php?article339&PHPSESSID=a377487d6fdaa015065163213fa2dd0a>
86. Melad, K. (2008, 9. februar). The Euro-Mediterranean Trade relations. *MPRA Paper No. 7085*. Najdeno 29. julija 2010 na spletnem naslovu http://mpra.ub.uni-muenchen.de/7085/1/MPRA_paper_7085.pdf
87. Mueller, A. (2006). Cumulation. *EFTA BULLETIN 2*. Najdeno 22. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.seco.admin.ch/themen/00513/00515/01330/index.html?download=NHZLpZeg7t,lnp6I0NTU042I2Z6ln1acy4Zn4Z2qZpnO2Yuq2Z6gpJCDfIR5gmym162epYbg2c_JjKbNoKSn6A--&lang=de
88. Müller-Jentsch D. (2005). Deeper Integration and Trade in Services in the Euro-Mediterranean Region: Southern Dimensions of the European Neighbourhood Policy. Najdeno 15. julija 2010 na spletnem naslovu <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/124235.htm>
89. Oxfam International (2003). The Euro-Mediterranean agreements: Partnership or Penury?. *Oxfam Briefing Paper*. (Št. 57, november 2003). Najdeno 12. julija na spletnem naslovu www.maketradefair.com/en/assets/english/57euromed.pdf
90. Pace, M. (2007). Training Guide on Human Rights Instruments in Euro-Mediterranean Relations. Najdeno 17. maja 2010 na spletnem naslovu http://en.euromedrights.org/index.php/training_materials/3821.html

91. Philippart, E. (2003, april). The Euro-Mediterranean Partnership: Unique Features, First Results and Future Challenges. *Middle East & Euro-Med Working Paper No. 10*. Najdeno 17. maja 2010 na spletnem naslovu <http://aei.pitt.edu/1814/>
92. Pierros F., Meunier J., Abrams S. (1999). *Bridges and barriers: the European Union's Mediterranean policy, 1961-1998*. Brookfield, VT: Ashgate Pub.
93. Pohjola. (2010). In focus: Turkey. Najdeno 8. avgusta 2010 na spletnem naslovu <https://www.pohjola.fi/pohjola?cid=391313607&srcpl=3>
94. STA. (2008). Rupel: Sredozemska unija nič več nadomestilo za članstvo v EU. Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.sta.si/vest.php?s=r&id=1267249&pr=1>
95. Szabó, K. T. (2006). Libya and the EU. Najdeno 29. maja 2010 na spletnem naslovu <http://web.ceu.hu/cens/assets/files/libya>
96. T.C Başbakanlık dış ticaret müsteşarlığı (prev.: T.C Vladni podsekretariat za zunanjo trgovino). (b.l.). Pan-European Cumulation System. Najdeno 22. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detayrk&yayi_nid=462&icerikid=566
97. Vlada Republike Slovenije, Ministrstvo za zunanje zadeve. (b.l.). Evro-mediteransko partnerstvo (EMP). Najdeno 10. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.mzz.gov.si/en/foreign_policy/slovenia_and_the_european_union/euro_mediterranean_partnership_emp/
98. World Bank (2008, 16 december). WEST BANK AND GAZA - Palestinian Trade: West Bank Routes. Najdeno 28. julija na spletnem naslovu <http://siteresources.worldbank.org/INTWESTBANKGAZA/Resources/PalTradeWBRoutesDec08.pdf>
99. WWF European Policy Office. (2004). The European Neighbourhood Policy (ENP) - A WWF Briefing Paper. *Ecologic EU Institute*. Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu http://ecologic.eu/download/dinner_dialogue/2004/enp_wwf_briefing_paper.pdf
100. Zawya. (2010). Tunisia: Avoiding an EU Chill. Najdeno 4. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.zawya.com/story.cfm/sidZAWYA20100701061844/Avoiding%20an%20EU%20Chil>

PRILOGA

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Seznam kratic	1
Priloga 2: Programi financiranja evro-mediteranskega partnerstva	1
Priloga 3: Evropska sosedska politika.....	3
Priloga 4: Izvajanje Panevro-mediteranske kumulacije porekla blaga v praksi.....	4

Priloga 1: Seznam kratic

Najpogosteje uporabljene kratice v diplomskem delu:

- EU: Evropska unija
- MEDA: MEasures D'Accompagnement (prev.: spremljevalni ukrepi) – program financiranja partnerstva
- EIB: Evropska investicijska banka
- ENPI: European Neighbourhood and Partnership Instrument (prev.: evropski sosedski in partnerski instrument) – program financiranja partnerstva
- ESP: Evropska sosedska politika
- AGADIR: The Arab Mediterranean Free Trade Agreement (prev.: arabsko-sredozemski sporazum o prosti trgovini)
- GAFTA: Greater Arab Free Trade Area (prev.: Veliko arabsko območje proste trgovine)
- BDP: Bruto družbeni proizvod

Priloga 2: Programi financiranja evro-mediteranskega partnerstva

Program MEDA je bil v letih 1996–2006 glavni finančni instrument v okviru evro-mediteranskega partnerstva. Beseda MEDA izhaja iz besedne zveze MEasures D'Accompagnement, kar francosko pomeni spremljevalni ukrepi (Euro-Mediterranean human rights network, 2009).

Program je bil prvotno uveden leta 1996 (v nadaljevanju MEDA I), v letu 2000 spremenjen in preimenovan v MEDA II, preden se je leta 2006 dokončno opustil zaradi vzpostavitve novega t. i. instrumenta evropskega sosledstva in partnerstva (v nadaljevanju ENPI) (1. januar 2007) (MEDEA, 2009).

Podpora v okviru programa MEDA se je uporabljala za tri vrste aktivnosti:

- Vzpostavitev evro-mediteranskega območja proste trgovine s spodbujanjem gospodarskih in socialnih reform za modernizacijo podjetij in razvoj zasebnega sektorja; posebna pozornost je bila namenjena tudi podpori malim in srednje velikim podjetjem, ustvarjanju delovnih mest, odpiranju novih trgov, povečanju neposrednih domačih in tujih naložb, industrijskemu sodelovanju, trgovini) med različnimi partnerji, izboljšanju gospodarske infrastrukture, vključno s finančnimi in davčnimi sistemi itd.
- V želji za pridobitev dolgoročnega gospodarskega in socialnega razvoja si je program prizadeval za večjo vlogo civilne družbe in prebivalstva pri načrtovanju in izvajanju razvojnih ukrepov, izboljšanju socialnih storitev (izobraževanje, zdravstvo, stanovanja, voda), krepitvi demokracije, človeških pravic, pravne države in spoštovanja okolja, razvoju podeželja, spodbujanju izmenjave mladih ter kulturnemu sodelovanju in razvoju človeških virov (izboljšanje znanstvenih in tehnoloških raziskav, poklicno usposabljanje).
- Program je prav tako deloval v skrbi za regionalni in znotraj regionalni razvoj ter čezmejno sodelovanje – podpiral je vzpostavitev in razvoj struktur za regionalno sodelovanje med sredozemskimi partnerji ter med njimi in državami članicami EU ter izmenjavo med civilnimi družbami med Skupnostjo in sredozemskimi partnerji v okviru decentraliziranega sodelovanja prek mreže akterjev civilne družbe (univerze, lokalne skupnosti, sindikati, mediji, zasebni podjetniki, nevladne organizacije itd.) (EU Portal, 2007; MEDEA, 2009).

Kot je razvidno iz ciljev, je program deloval tako na bilateralni kot na regionalni ravni. Na bilateralni ravni se je zavzemal za ekonomsko tranzicijo s ciljem vzpostavitve evro-mediteranskega območja proste trgovine, razvoj privatnega sektorja ter dolgoročnega gospodarskega in socialnega razvoja, na regionalni ravni pa je deloval na vseh treh področjih barcelonske deklaracije (politična in varnostna, gospodarska in finančna, socialna in kulturna dimenzija).

Poleg držav in regij so bili upravičenci do financiranja tudi lokalne oblasti, regionalne organizacije, javne agencije, lokalne skupnosti, organizacije, ki podpirajo podjetništvo, zasebni akterji, zadruga, vzajemne družbe, združenja, ustanove, nevladne organizacije v EU. Dejavnosti, ki so bile financirane, so bile v obliki različnih tehničnih pomoči, usposabljanj, izgradnje institucij, informacij, seminarjev, študijev, naložbenih projektov itd.) (EU Portal, 2007).

Bilateralnim programom je bilo v obdobju 1995–1999 namenjenih približno 86 odstotkov sredstev (to se nanaša na Alžirijo, Egipt, Jordanijo, Libanon, Maroko, Sirijo, Tunizijo, Turčijo in Palestinsko oblast), ostalih 12 odstotkov sredstev pa regionalnim dejavnostim (vse mediteranske partnerice in države članice EU so bile upravičene do njih). Preostala dva odstotka sta bila namenjena uradom za tehnično pomoč.

Za MEDA I (1995–1999) je bilo za namenjenih 3,43 milijona evrov, za MEDA II (2000–2006) pa 5,35 milijona evrov. Poleg teh sredstev iz proračuna Skupnosti so bila programu na voljo tudi posojila Evropske investicijske banke (v nadaljevanju EIB). Za 1995–1999 so posojila EIB znašala 4,81 milijona evrov, za 2000–2007 pa 6,40 milijona evrov. Banka se je zavezala, da bo prispevala še 1.000 milijonov evrov iz lastnih sredstev in na lastno tveganje v istem obdobju za transnacionalne projekte (Delegation of the European Union to the Republic of Lebanon, b.l.).

Od 1. januarja 2007 je v veljavi nov finančni mehanizem, s katerim se pomoč namenja evropski sosedski politiki⁵, in sicer gre za evropski sosedski in partnerski instrument (v nadaljevanju ENPI). Naloga instrumenta je podpora prednostnih nalog, zapisanih v akcijskih načrtih evropske sosedske politike, in pridružitvenih sporazumov (European Commission, 2010e).

Instrument je prilagodljiv in politično usmerjen mehanizem, saj je dodelitev sredstev odvisna od potreb posamezne države ter njene sposobnosti in izvajanja dogovorjenih reform. Za obdobje 2007–2013 je namenjenih 12 milijard evrov, kar je občutno povečanje sredstev v primerjavi s preteklostjo (ENPI info centre, b.l.). Instrument bo zajemal dve vrsti programov, državne in večdržavne programe, ki bodo prejeli približno 88 odstotkov celotnega financiranja, ter programe čezmejnega sodelovanja (EUROMED, b.l., str. 4).

Priloga 3: Evropska sosedska politika

Evropska sosedska politika (v nadaljevanju ESP) se izvaja od 2004 in predstavlja nov okvir odnosov z vzhodnimi in južnimi sosedami. Njen glavni namen je preprečevanje nastajanja novih razlik med EU in njenimi sosedami (WWF European Policy Office, 2004, str. 1).

Glavni cilj ESP tako temelji na spodbujanju reform, pravne države, stabilne demokracije ter blaginje, varnosti in stabilnosti. EU ponuja svojim sosedam okrepljen politični dialog in globlje gospodarske odnose, ki temeljijo na skupnih vrednotah in interesih pri reševanju skupnih težav, politično in gospodarsko povezovanje, spodbujanje varnosti in stabilnosti v okviru za delovanje na področju razvoja, okolja, neširjenja orožja ter boja proti terorizmu (European Commission, 2010b).

Politika ne cilja samo na krepitev sodelovanja med EU in državami ESP, vendar ampak tudi na večstransko sodelovanje med samimi državami ESP. Politika zajema naslednje države:

⁵ Več v prilogi 3.

Alžirija, Armenija, Azerbajdžan, Belorusija (opazovalka v tej fazi), Egipt, Georgia, Izrael, Jordan, Libanon, Libija (opazovalka v tej fazi), Moldavija, Maroko, Palestinska uprava, Rusija (poseben status strateškega partnerja), Sirija, Tunizija ter Ukrajina (WWF European Policy Office, 2004, str. 1).

ESP je poleg sklenitve dogovorov s posamezno državo partnerico ESP o delovanju na področju skupnega interesa obogatena tudi z regionalnimi in večstranskimi pobudami za sodelovanje v okviru naslednjih programov: Vzhodno partnerstvo (The Eastern Partnership, začetek maja 2009 v Pragi), Unija za Sredozemlje (The Union for the Mediterranean, začetek v Parizu junija 2008), ter Sinergija Črnega morja (The Black Sea Synergy, začetek v Kijevu februarja 2008) (European Commission, 2010c).

Priloga 4: Izvajanje Panevro-mediteranske kumulacije porekla blaga v praksi

Pojem kumulacije porekla

Kumulacija porekla je instrument, ki omogoča, da končni izdelek, ki vsebuje material, ki izvira oziroma je izdelan v številnih državah, ne izgubi ugodnosti preferencialne carinske tarife, ko bo vstopil v EU (European entrepreneur's e-guide, 2005).

Pojem kumulacija se torej uporablja za opis sistema, ki omogoča, da se izdelki s poreklom iz države A nadaljnje obdelujejo ali so dodani proizvodom s poreklom v državi B, tako kot če bi nastali v državi B. Končni proizvod bi nato nosil poreklo države B. Ta način se lahko uporabi le med državami, ki imajo enaka pravila o poreklu.

Ključne so tri vrste kumulacije: bilateralna, dvostranska in polna (Evropska komisija, 2010č).

Vrste kumulacij

Bilateralna (dvostranska) kumulacija

Bilateralna oziroma dvostranska kumulacija poteka med dvema partnerjema. To pomeni, da lahko proizvajalci v obeh državah uporabijo materiale in sestavne dele s poreklom iz druge države, kot da bi bili ustvarjeni v njihovi lastni državi, ter da se lahko operacije, izvedene v eni državi partnerici, združijo z operacijami, opravljenimi v drugi državi partnerici (Evropska komisija, 2010f, str. 11). Kot navaja Carinska uprava Republike Slovenije (2010b), »obstaja sporazum med dvema državama, da se bodo proizvodi, ki izvirajo iz države pogodbenice, šteli za blago s poreklom države izvoznice«. Primer: Mleko, ki je v celoti pridobljeno v Švici, se izvažna v Nemčijo, kjer ga predelajo v sir za izvoz v Švico. Mleko se obravnava kot izdelek s poreklom iz Skupnosti. Ker so bili vsi procesi, vključeni v proizvodnjo sira, opravljeni na izdelku s poreklom (mleko), je končni izdelek zadovoljil pravila o poreklu in ima zatorej poreklo iz Skupnosti (Evropska komisija, 2010f, str. 11).

Diagonalna kumulacija

Diagonalna kumulacija se izvaja med več kot dvema državama. »Pri proizvodnji blaga, ki bo uživalo preferencialno carinsko obravnavo, je dovoljena uporaba surovin in reprodukcijskega

materiala s poreklom iz vseh tistih držav, ki so medsebojno sklenile ustrezne protokole o diagonalni kumulaciji porekla blaga z enakimi pravili o poreklu. Surovine in reprodukcijski materiali iz vseh teh držav se štejejo za blago s poreklom, ko se uporabljajo v proizvodnem procesu končnega izdelka« (Carinska uprava Republike Slovenije, 2010b). Na primer, proizvodi s poreklom iz držav B in C uporabljajo za proizvodnjo izdelek s poreklom iz države A. Uvoz v državo A iz držav B in C je določen v okviru dvostranskih sporazumov. Ker pa vse tri države delujejo na podlagi enakega sistema pravil o porekla blaga, se vsi sestavni deli seštejejo skupaj, da ohranijo status porekla končnega izdelka. To je razvidno iz spodnjega diagrama.

Država A \Leftrightarrow Država B

$\Uparrow \Downarrow$

Država C

Primer: Norveška ima s Švico in Turčijo sklenjene sporazume, ki predvidevajo kumulacijo in vsebujejo enaka pravila porekla. Švica ima tudi podoben sporazum s Turčijo, ki vsebuje enaka pravila porekla, kot jih ima z Norveško. Zato lahko Norveška uporabi izdelke s poreklom iz Turčije in Švice, da proizvede izdelek, ki bo norveškega izvora (European Commission, 2010f, str. 12). Diagonalna kumulacija porekla blaga se izvaja med državami, ki so vključene v sistem panevropske mediteranske kumulacije. Spremenljiva geometrija je načelo, po katerem deluje panevro-mediteranska kumulacija, in pomeni, da se kumulacija lahko izvaja le takrat, ko najmanj tri države iz Pan-Euro-Med območja med seboj sklenejo prostotrgovinske sporazume z enakimi pravili o poreklu (Carinska uprava Republike Slovenije, 2010b).

Polna kumulacija

Carinska uprava Republike Slovenije (2010b) navaja, da »polna kumulacija zajema kumulativne obdelave materialov med dvema ali več državami. Pri proizvodnji blaga, ki bo uživalo preferencialno carinsko obravnavo, je dovoljena uporaba surovin in reprodukcijskega materiala iz vseh tistih držav, ki so medsebojno sklenile ustrezne protokole o kumulaciji porekla blaga, ne glede na to, ali imajo te surovine poreklo države partnerice. Upošteva se vsaka obdelava ali transformacija proizvoda znotraj trgovinske cone, obvezno je le, da je blago v zadnji državi partnerici zadosti predelano v skladu s pravili o poreklu.« Polna kumulacija se zaenkrat uporablja med Skupnostjo, Islandijo, Lihtenštajnom in Norveško ter

med Skupnostjo in Alžirijo, Marokom in Tunizijo. Te države uporabljajo polno kumulacijo ter diagonalno z drugimi mediteranskimi državami (European Commission, 2010d).

Posebne določbe: Pravilo prepovedi povračila carinskih dajatev (no drawback)

Pravilo prepovedi povračila carinskih dajatev velja pri izvedbi diagonalne kumulacije, in sicer pravi, da je za tiste materiale brez porekla, ki se vgrajujejo v izdelek s poreklom, treba plačati dajatve (Carinska uprava Republike Slovenije, 2010a).

Cilj pravila je preprečiti nelojalno konkurenco na nacionalnih trgih. Kljub temu nekateri sporazumi dopuščajo delna povračila oziroma »delni drawback« za določeno obdobje. Razlog tiči v tem, da so carine, ki se uporabljajo za materiale brez porekla, v nekaterih državah precej višje od tistih, ki se uporabljajo v Skupnosti – in z omogočanjem nadomestila se neravnovesje zmanjša (European Commission, 2010č).

»Delni drawback« predvidevajo protokoli med Skupnostjo in Alžirijo, Egiptom, Jordanijo, Libanom, Marokom, Sirijo, Tunizijo ter Zahodnim bregom in Gazo (European Commission, 2010d).

Dokazila o poreklu

Uporabljajo se naslednja dokazila o poreklu:

- Potrdilo o gibanju blaga EUR.1

Carinska uprava Republike Slovenije (2010c) navaja, da se potrdilo EUR.1 »uporablja za dokazovanje porekla pri trgovanju z državami, s katerimi je Evropska skupnost sklenila trgovinske sporazume ali avtonomne preferencialne ureditve. Potrdilo izdajo carinski organi države izvoznice na podlagi pisne zahteve izvoznika in ko se izdelki lahko štejejo za izdelke s preferencialnim poreklom ter izpolnjujejo druge zahteve protokolov o poreklu blaga«.

- Potrdilo o gibanju blaga EUR-MED

Potrdilo EUR-MED je podobno potrdilo EUR.1, le da se uporablja pri trgovanju z državami, vključenimi v panevro-mediteransko kumulacijo porekla blaga. Prav zaradi tega se potrdilo tudi izda, ko so izpolnjene zahteve panevro-mediteranskih protokolov o poreklu blaga.

- Izjava izvoznika na računu EUR-MED

Če skupna vrednost pošiljke, ki vsebuje izdelke o poreklu, ne presega vrednosti 6000 evrov, lahko izjavo izda kateri koli izvoznik. Če pa presega omenjeno vsoto, lahko izjavo izda le pooblaščen izvoznik (Carinska uprava Republike Slovenije, 2010c). To je izvoznik oziroma izvozno podjetje, ki je izpolnilo določene pogoje, naložene s strani carinskih organov, in mu je dovoljeno podajati izjave na računu. Tako kot carinski organi lahko podelijo ta status, ga lahko tudi prekličejo, če izvoznik dovoljenje zlorablja. Postopki za dodelitev statusa »pooblaščenega izvoznika« so odvisni od nacionalnih predpisov posamezne države. (European Commission, 2010č).

»V panevro-mediteranski kumulaciji se uporablja izjava na računu EUR-MED do vrednosti 6000 evrov ali izjava pooblaščenega izvoznika na računu EUR-MED, ki se dopolni z eno naslednjih navedb:

- “cumulation applied with..... (ime države/držav)”,
- “no cumulation applied”« (Carinska uprava Republike Slovenije, 2010c).